

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

Рада аспірантів юридичного факультету

Студентська організація юридичного факультету

Студентський науковий гурток
«Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

09 травня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»

П.78

Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 09 травня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 215 с.

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**

З М І С Т

Напрямок 1. Теоретико-історичний та філософсько-правовий	7
<i>Софія Березюк. Порядок звернення громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування .....</i>	<i>7</i>
<i>Софія Борецька. Цінність громадянського суспільства і правової держави для демократії.....</i>	<i>9</i>
<i>Дар'я Будімірова. Роль об'єднань юристів в утвердженні принципу верховенства права та громадянського суспільства в Україні .....</i>	<i>11</i>
<i>Анастасія Зварич. Значення понятійного апарату загальної теорії права для формування знань майбутніх юристів.....</i>	<i>13</i>
<i>Діана Касинець. До поняття «справедливість» у праві .....</i>	<i>17</i>
<i>Софія Коновалова. Іван Мазепа та державотворчі процеси в Україні ..</i>	<i>20</i>
<i>Олексій Крук. Правовий статус особи .....</i>	<i>23</i>
<i>Анастасія Кучер. Роль Симона Петлюри у державотворчих процесах періоду Української революції 1917-1921 рр. ....</i>	<i>25</i>
<i>Максим Лавренюк. Деформація правової свідомості суспільства в кризових умовах .....</i>	<i>28</i>
<i>Ангеліна Мандрицька. Аналіз форм і засобів передвиборної агітації в Україні (Виборчий кодекс, розділ 8).....</i>	<i>32</i>
<i>Владислав Міщанин. Козацьке звичаєве право .....</i>	<i>34</i>
<i>Вероніка Моргун. Ціннісні орієнтації як складові правової культури студентів .....</i>	<i>36</i>
<i>Юрій Назаренко. Основні форми реалізації норм права.....</i>	<i>39</i>
<i>Анна Нікітчук. Деякі питання правового становища рабів .....</i>	<i>42</i>
<i>Вікторія Оничко. Роль Богдана Хмельницького в українському державотворенні.....</i>	<i>45</i>
<i>Артем Остапук. Зміст дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини в правотворчій діяльності.....</i>	<i>47</i>
<i>Альона Толчій. Правова свідомість молоді.....</i>	<i>50</i>
<i>Юліана Фурманчук. До питання про темпоральні колізії та шляхи їх подолання.....</i>	<i>53</i>
<i>Дар'я Цимбалюк. Психологічні чинники у формуванні правової культури студентів правників .....</i>	<i>56</i>

<i>Даніїл Шкуркін. Захист порушених суб'єктних прав</i>	59
<i>Лу Юн. Теоретико-правовий зміст правової культури</i>	61
<i>Олександра Ярошенко. Взаємозв'язок гендерної соціалізації та філософсько-правової антропології та його вплив на формування правової політики держави</i>	63
НАПРЯМ 2. Публічно-правовий	67
<i>Артур Безкостенко. Історія розвитку вітчизняного законодавства щодо кримінально-правової охорони конфіденційної інформації (на прикладі ст.182 ККУ)</i>	67
<i>Юлія Бербега. До питання про недосконалість податкової системи України</i>	70
<i>Софія Бодяшова. Основні поняття та принципи передвиборчої агітації</i>	73
<i>Ірина Гриб. Правове регулювання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб</i>	76
<i>Володимир Грушко. Кримінально-правова характеристика стадій злочину</i>	79
<i>Анастасія Даценко. Колабораціонізм в умовах російської агресії</i>	82
<i>Анюта Дейнеко. Проблеми правового регулювання місцевих референдумів в Україні</i>	86
<i>Тетяна Дзяб'як. Особливості застосування поліцейських заходів в умовах воєнного стану</i>	90
<i>Анна Дмитренко. Політичні партії в Україні</i>	93
<i>Вікторія Донець. До питання про переваги та ризики використання штучного інтелекту при здійсненні юридичної діяльності</i>	96
<i>Вікторія Занько. Загальна характеристика злочину залишення в небезпеці</i>	99
<i>Олеся Діана Капулова. Зміни в освітньому законодавстві (вища освіта)</i>	102
<i>Юлія Кононович. Організація діяльності громадських організацій в Україні за Законом про громадські об'єднання</i>	104
<i>Максим Красилюк. Криптовалюта як об'єкт оподаткування в Україні</i>	107
<i>Анастасія Кувіца. Особливості нормативно-правового забезпечення громадських організацій в Україні</i>	111
<i>Дар'я Литвиненко. Кримінальна відповідальність за зловживання владою та службовим становищем</i>	114

Література

1. Качур В.О. До визначення поняття «правова культура» у правознавстві. *Право. Людина. Довкілля: науково-практичний журнал*. 2019. 10(1). С. 12–19.
2. Качур В.О. Наукові підходи до розуміння поняття "правова культура" у правознавстві. *Науковий вісник НУБіП України. Серія Право*. 2015 - Вип.232. С.12-19.
3. Когут І.А. Сучасні підходи до вивчення правової культури: теоретичний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2015. Випуск 9. С. 94–102.
4. Ломака В.С. Правова культура суспільства в умовах європейської інтеграції. *Проблеми законності*, 2022, 159: 105-128.
5. Макаренко Л.О. Основні підходи у дослідженні правової культури в сучасній юридичній науці. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 136–145
6. Савченко А. Правова культура як атрибут культури суспільства. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2020, 2: 32-36.

Олександра Ярошенко,

магістр 1 року навчання юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Взаємозв'язок гендерної соціалізації та філософсько-правової антропології та його вплив на формування правової політики держави*

Важливим напрямом державної соціально-правової політики в сучасних умовах є забезпечення рівних прав чоловіків і жінок у всіх сферах суспільного життя. Завдяки цьому в сучасному суспільстві жінки беруть активну участь у політичній, економічній, соціальній сферах життя держави, мають усі можливості успішно само реалізовуватися в обраному ними професійному напрямку діяльності. Щодо інтеграції гендерної проблематики в професійній підготовці зайнятості жінок професійною діяльністю стрімко зростала протягом ХХ ст., продовжується ця тенденція й сьогодні. Упровадження гендерної рівності у військових інституціях означає поєднання досвіду, знань та інтересів жінок і чоловіків. Мета гендерної рівності полягає не в тому, щоби прирівняти жінок до чоловіків, а в тому, щоби наділити їхнє життя можливостями й шансами, які будуть рівними і зберігатимуться такими.

Гендерна соціалізація - збірна категорія, яка включає два поняття: "соціалізація" і "гендер".

---

* Наукова керівниця – завідувачка кафедри теорії та історії держави і права Віра Качур

Сутність соціалізації дозволяє виокремити в ній філософський, соціологічний, психологічний і педагогічний аспекти. Однак, найповнішу його характеристику забезпечує тільки міждисциплінарний підхід на основі дотримання методологічної цілісності, яка визначається методологічними принципами та інтегрованою природою її проходження і детермінації [1, с.9]

Таким чином, соціалізація - процес входження індивіда до різних спільнот, колективів і груп людей на підставі засвоєння норм, ідеалів, цінностей шляхом виховання та навчання.

Ґендер – це набута ідентичність, якій навчаються, яка змінюється протягом часу та значно варіюється в межах однієї культури та у різних культурах. Ґендер є відносним та стосується не просто жінок чи чоловіків, а відносин між ними [3].

Розглянемо «ґендер» як соціальний конструкт, що відображає процес соціалізації особистості, що складається з наступних компонентів: статево-рольові стереотипи, ґендерні стереотипи, ґендерні ролі, ґендерна ідентичність, ґендерний дисплей, ґендерний контракт, ґендерна система.

Під поняттям ґендерної соціалізації розуміють формування статевої ідентичності особистості – єдності поведінки й самосвідомості індивіда, який співвідносить себе з певною статтю й відповідає вимогам певної соціальної ролі [9]. Вона є цілісним процесом становлення особистості на різних етапах онтогенезу дитини, що в свою чергу вимагає ефективної соціально-педагогічної діяльності.

Зараз багато інтелектуалів у всьому світі ставлять перед собою питання: коли людство по-долає пандемію коронавірусу та воєнного стану, які виклики вийдуть на перший план? Можна виділити принаймні три з них. По-перше, це виклик неототалітаризму, який породжується використанням інформаційних технологій державами з імперськими амбіціями для досягнення гіперконтролю над населенням своїх та інших країн. По-друге, виклик гендерних інновацій, пов'язаний з феноменами трансгендеру, одностатевих шлюбів тощо. По-третє, виклик транс-гуманізму з тенденцією до трансформацій людини на основі перетворень її тілесності та використання штучного інтелекту. Зазначені виклики актуалізують розвиток філософської антропології та необхідність її практичного повороту [8].

Зважаючи на гібридну війну, в просторі якої Україна перебуває вже тривалий час, виклик неототалітаризму є найбільш актуальним, причому вже сьогодні, проте й інші також потребують осмислення та пошуку відповідей. Важливість сучасної вітчизняної філософської антропології полягає не лише у продовженні класичної її традиції, а й у тому, що український народ під неототалітарним тис-ком відстоює і розвиває свою цивілізаційну суб'єктність [7], створює власний цивілізаційний проєкт, зберігає і розвиває ідентичність, протиставляючи консолідацію зовнішній і

внутрішній конфронтації, відповідаючи, як уже загадувалося вище, на численні екзистенціальні та світоглядні виклики в умовах гібридної війни.

Отже, вітчизняна філософська антропологія може здійснити практичний поворот лише стаючи філософією людяності, переходячи від соціоцентризму до людиноцентризму. Тим самим вона резонує з архетиповими рисами української ментальності й класичної вітчизняної філософської думки, яка тяжіє до персоналізму. Це, звісно, не означає, що філософська антропологія в Україні відчужується від суспільної проблематики. Більше того, актуалізація світоглядних принципів та цінностей, які консолідують країну в часи жорстких геополітичних загроз та викликів, сприяють її суб'єктності, і є одним із провідних завдань практичної філософської антропології. Інша річ, що в умовах демократії вона не повинна включатися в цю проблематику на рівні обґрунтування ідеологем, які задає партія влади, що призведе до втрати і об'єктивності, і людяності. Це особливо важливо з огляду на тоталітарне й посттоталітарне минуле української філософії.

Фахівці, які займаються гендерними дослідженнями, поки що не опрацювали єдиного визначення гендерної антропології, хоча перші кроки у цьому напрямі уже зроблені І.Грабовською [4].

У контексті гендерних досліджень потребує аналізу і вже існуючий досвід існування української спільноти. З появою низки документів, спрямованих на вирішення питань гендерного розвитку суспільства в Україні, політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків стає обов'язковою складовою загальнодержавної політики. Потреба в такій досить радикальній перебудові гендерних стосунків у суспільстві спровокована кардинальними та швидкими змінами у суспільних відносинах, активними учасниками яких є і жінки, і чоловіки. Саме сучасний стан розвитку суспільства потребує і сучасного концептуального розуміння гендерних перетворень. Нова гендерна політика інтегрує специфіку, інтереси та цінності обох статей як рівноправних. Фундаментальною у цьому залишається роль держави і права [6].

Ст.3 Закону України «Про забезпечення рівних прав жінок та чоловіків» визначає головні напрями державної політики у питаннях формування українського гендерно-збалансованого суспільства, що передбачає утвердження, зокрема, і гендерне виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності; поширення просвітницької діяльності у цій сфері [5].

Тому здійснення такого завдання напряму передбачає первинні зміни в системі педагогіки. Предметом гендерної педагогіки є корекція процесу соціалізації молоді залежно від статі відповідно до соціально-економічних вимог. Розроблення теорії гендерної освіти та виховання має такі напрями: – дослідження педагогічних аспектів процесу гендерної соціалізації дівчаток

і хлопчиків як суб'єктів шкільного виховання, визначення впливу батьків, однолітків, педагогів, навчальної літератури на формування гендерної ідентичності індивідів обох статей; – виявлення закономірностей педагогічного впливу вчителів на гендерну ідентичність учнів для створення відповідного середовища для самореалізації індивідуальних можливостей учнів. Метою гендерного виховання є створення умов для формування егалітарної свідомості, вільної від гендерних стереотипів і відповідальної за свої міжособистісні взаємини в соціумі [2].

Гендерне виховання конструюється на основі аналізу моделей гендерних взаємовідносин, що розвиваються і трансформуються в суспільстві. Гендерне виховання виходить із того, що людина – не абстрактна нейтральна цілісність, а жінка та чоловік у їхній рівноправності, самовираженні й самоствердженні, що є найважливішим із соціальних орієнтирів у всіх сферах життя демократичного суспільства. Гендерне виховання – це цілеспрямований, організований і керований процес формування соціокультурних механізмів конструювання чоловічих і жіночих ролей, поведінки, діяльності та психологічних характеристик особистості, запропонованих суспільством своїм громадянам залежно від їхньої біологічної статі. Гендерне виховання особистості здійснюється під впливом родини, освіти, засобів масової інформації, релігії, мистецтва, мови, правової та державної політики.

Література

1. Алексеєнко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики : науково-методичний посібник. К., 2007. 152 с.
2. Березнева І.М. Реалізація гендерної політики в сучасних військових закладах освіти. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 10. Т. 1. 2019. С.86-89.
3. Галан Ю. Гендерна соціалізація як одна з причин маргіналізації особистості в сучасному світі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. Вип. 1 (3). С. 15-18.
4. Грабовська І. М. Гендерна антропологія в структурі філософського знання: освітній та науковий виміри. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2011. Вип. 2. С. 146-152.
5. Закон України від 08 вересня 2005 р. № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав жінок та чоловіків». Url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 20.04.2024 р.).
6. Іщенко Ю.А. Гуманітарна експертиза: засадничі принципи, мета, завдання. К. : Центр гуманітарної освіти, 2002. 203 с.
7. Пирожков С.І., Хамітов Н.В. Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини. Київ: Наукова думка, 2020. 256с.

8. Хамітов Н.В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. *Від теоретичного до практичного повороту*. 3-тє видання, виправлене і доповнене. Київ: КНТ, 2019. 396 с.

9. Dulia A. V., Liakh T. L., Veretenko T. G. The Problems and Needs of the Families of Antiterrorist Operation Participants: Results of In-depth Interviews. *The New Education Review*. 2019. №55 (1). 220–230. DOI: <https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.18>

НАПРЯМ 2 Публічно-правовий

Артур Безкостенко,

студент 2 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України

Історія розвитку вітчизняного законодавства щодо кримінально-правової охорони конфіденційної інформації (на прикладі ст.182 ККУ)*.

Відповідно до сучасної доктрини кримінального права України щодо витоків нормативного аспекту охорони приватного життя людини (права на особисту та сімейну таємницю, недоторканність житла) вважається, що першим законодавчим актом в цій сфері є Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р. Хоча, на нашу думку, найдавнішою пам'яткою слов'янського права, в якій містяться витoki охорони приватного життя, слід вважати Руську Правду, яка являє собою збірку норм звичаєвого права та княжих уставів і датується XI — XII ст.ст.

Поряд із Руською Правдою діяв Устав князя Ярослава про церковні суди. Саме в ньому містилися норми про захист честі жінки та дівчини, встановлювалася відповідальність за примус до вступу у шлюб. Руська Правда не дає повного уявлення про систему правових норм, адже на той час право існувало як у писаній, так і неписаній формі.

Наступним історичним етапом нашої держави була польсько-литовська доба, коли українські землі перебували у складі сусідніх держав. В цей час сформувалася досить строката система правових джерел. Діяло звичаєве право, Руська Правда, нормативні акти Польського королівства і Великого князівства Литовського. Слід вказати, що польське право не становило єдиної кодифікованої системи, хоча створювались збірки, які охоплювали видані раніше статuti, конституції, норми звичаєвого права. Особливе значення мав «Повний звід статутів Казимира III», що складався із двох статутів: Віслицького (Малопольського) (1347 р.), який був першим

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Світлана Ковальова

Отже, по-перше, при шахрайстві обов'язковою ознакою є добровільність передачі майна або права на майно винному.

По-друге, при шахрайстві майно або право на майно вилучається з фонду власника. У разі заподіяння майнової шкоди такого вилучення не відбувається, адже винний не вилучає майно, а лише не передає його належному власникові чи законному власнику. Як зазначає В.П. Сілкін, вказані склади злочинів відрізняються за характером наслідків, оскільки обов'язковою ознакою для складу шахрайства є наявність реальної шкоди, тоді як діяння, передбачене ст. 192, характеризується майновою шкодою у вигляді втраченої вигоди. Такий вид шкоди спричиняється, якщо потерпілий не отримав ті доходи, які б міг отримати в звичайних умовах цивільного обігу, якби злочином не були порушені його права шляхом обману або зловживання довірою.

В науковій юридичній літературі стосовно об'єму шкоди, зазначеної в ст. 192 КК України, існує й інший підхід, відповідно до якого під шкодою слід визнавати не лише втрачену вигоду, а й реальні збитки [3, с. 102].

Однак диференціація збитків залежно від форми об'єктивної сторони. Так, якщо заподіяння шкоди було вчинене у формі тимчасового запозичення, то шкода спричиняється у вигляді втраченої вигоди, якщо ж у формі ухилення від передачі коштів за послуги або неуречевлене майно - у вигляді реальних збитків. Наприклад, якщо водій авто перевізного підприємства використовує ввірений йому автобус, здійснюючи приватні перевезення пасажирів між рейсами, і привласнює «ліві» кошти, то маємо втрачену вигоду у вигляді коштів, які б могло отримати саме підприємство. Якщо ж особа на електричний лічильник поставила магніт, за допомогою якого штучно зменшується кількість спожитих кВт, то маємо реальні збитки у вигляді несплачених коштів за спожиту електроенергію.

Склад злочину «заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою» (ст. 192 КК України) також є схожим зі складом злочину «привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» (ст. 191 КК України). Основною відмінністю між цими складами злочинів є те, що, вчиняючи привласнення, розтрату або заволодіння (ст. 191 КК України), винний не використовує спосіб обману або зловживання довірою, що є характерним для заподіяння майнової шкоди. Також в основі розмежування цих злочинів є предмет злочину. Так, у разі привласнення, розтрата або заволодіння предметом є ввірене винному майно або таке, що перебуває в його віданні, а в разі заподіяння майнової шкоди - кошти (доходи) від використання такого майна. Ввіреним вважається таке майно, власником якого є особа, яка наділена правомочностями з розпорядження, управління, доставки, зберігання тощо.

При цьому умисел на привласнення, розтрату або заволодіння у винного виникає лише тоді, коли майно йому було передане на законних

підставах. Також під майном, що перебуває у віданні особи, слід розуміти випадки, коли на основі договору чи закону особа отримує платежі за надані послуги. Характеризуючи склад заподіяння майнової шкоди, окремі вчені вказують на те, що майно обов'язково має бути ввірене винному.

Однак висловлюється й інша позиція. Так, на думку Н.О. Антонюк, для незаконного запозичення винному достатньо мати доступ до майна, тому вказівка на факт ввірення майна необґрунтовано звужує коло діянь, під час яких винний може незаконно тимчасово запозичувати майно і заподіювати шкоду потерпілому від злочину [3, с. 108].

Отже, питання розмежувальної ознаки між привласненням і заподіянням майнової шкоди повинно лежати не в площині ввіреного/не ввіреного

майна, а, як видається, має перебувати в площині наявності або відсутності законної підстави передачі потерпілому платежів за послуги. Зазначимо, що первинною галуззю права, яка регулює суспільні відносини щодо майна, є цивільне право. Завдання ж кримінального права - це охорона цих суспільних відносин, тобто кримінальне право вступає в дію лише тоді, коли порушуються майнові права власника, але з ознаками суспільної небезпеки.

Отже, при заподіянні майнової шкоди майно власника не переходить до винного, що є характерним для інших складів злочинів проти власності. Під шкодою у ст. 192 КК України слід розуміти як реальні збитки, так і втрачену вигоду. Що стосується втраченої вигоди, то у винного не має існувати договірних зобов'язань щодо передачі коштів потерпілому (трудових, цивільно-правових зобов'язань). В протилежному випадку дії винного слід кваліфікувати як привласнення за ст. 191 КК України. Натомість, використовуючи способи обману або зловживання довірою (ст. 192 КК України), винний повинен мати законний або договірний обов'язок щодо надання правдивої інформації.

Відсутність такого обов'язку, на нашу думку, виключає одну з конститутивних ознак об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 192 КК України. На підставі всього вказаного можна виокремити ознаки, встановлення яких є принциповим для розмежування трьох складів злочину - шахрайства (ст. 190), привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191) та заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192).

Оскільки суспільні відносини, що існують в реальному житті, є найрізноманітнішими, зауважимо, що наведені розмежувальні ознаки є характерними для найбільш типових проявів вказаних злочинів.

Література

1. Дужоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право : навчальний посібник / за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ : Вате, 2014. 944 с.

3. Антонюк Н.О. Кримінальна відповідальність за заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою : монографія. Львів : ПАІС, 2008. 216 с.

Артем Молчанов,

студент 1 курсу факультет № 1 «Слідства»
Харківського національного університету внутрішніх справ

Завдання національної поліції в умовах воєнного стану*

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» [1] під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України [2] та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3] воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Воєнний стан в Україні введено із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб відповідно до Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні» [4]. Рішення було ухвалено у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України. Відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію в установленому порядку указом Президента України, утворені відповідно до законів України військові формування залучаються разом із правоохоронними органами до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно з їх призначенням та специфікою діяльності, що закріплено в ст. 16 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3].

---

* Наукова керівниця - доцентка кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Олена Юшкевич

Діяльність Національної поліції України (далі – НПУ) дещо змінилась, а саме їх повноваження розширили на час воєнного стану. Так, НПУ відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» [1] та покладених на неї завдань:

- за письмовим запитом в установленому законом порядку безоплатно одержує від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформацію, необхідну для виконання визначених цим Законом завдань та повноважень поліції, у тому числі стосовно військовополонених, у вигляді та у формі, що зазначені в такому запиті. Суб'єкти, яким адресовано відповідний запит, зобов'язані протягом трьох днів, а в разі неможливості - не пізніше десятиденного строку з дня отримання запиту, надати відповідну інформацію або повідомити про причини, що перешкоджають її наданню (ч. 36 ст. 23);

- здійснює конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охороняє їх у залі суду (ч. 37 ст. 23);

- у межах визначеної законодавством компетенції здійснює розмінування, що має оперативний характер, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень (ч. 39 ст. 23);

- організовує роботу з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт (ч. 40 ст. 23);

- здійснює техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху (ч. 41 ст. 23);

- здійснює представництво та забезпечує виконання зобов'язань України в Міжнародній організації кримінальної поліції - Інтерполі та виступає як Національне центральне бюро Інтерполу (ч. 42 ст. 23);

- здійснює співробітництво з Європейським поліцейським офісом (Європол) та діє як Національний контактний пункт між компетентними органами України та Європол (ч. 43 ст. 23);

- організовує взаємодію правоохоронних та інших державних органів України з Міжнародною організацією кримінальної поліції - Інтерпол, Європейським поліцейським офісом (Європол), а також компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу (ч. 44 ст. 23);

- здійснює збирання біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання, у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України (ч. 45 ст. 23) тощо [5, с. 12-13].

Під час дії воєнного стану атестування поліцейських не проводиться.

Рішення щодо переміщення поліцейських здійснюється відповідними керівниками з урахуванням інтересів служби. Особи, які були переміщені по службі на вищу посаду без проведення атестування, протягом 60 днів з дня закінчення дії воєнного стану повинні пройти атестування у загальному порядку (ч. 6 ст. 57 Закону України «Про Національну поліцію» [1]).

Таким чином, в умовах воєнного стану змін у повноваженнях, компетенції, правах та обов'язках, порядках та процедурах зазнають майже всі державні інституції. Національна поліція не є винятком: до нормативно-правових актів, які регулюють її діяльність, внесено значну кількість змін, які регулюють функціонування цього органу в період воєнного стану.

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://surl.li/gdyl>.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президент від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

5. Національна поліція України в умовах воєнного стану. Настільна книга поліцейського. / Під. заг. ред. Копотуна І. М. Київ. ВД «Професіонал», 2022. 508 с.

Валерія Москальова,
студентка 2 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Гендерна рівність в ЗСУ після повномасштабного вторгнення рф в Україну*

Слід зазначити, що до повномасштабного вторгнення рф у Збройних Силах України проходили службу 32 659 жінок. Тобто жінки становили сьому частину складу ЗСУ станом на 24 лютого. А проте їхня видимість залишалася низькою.

На сьогоднішній день, за оцінками Міністерства оборони України, жінки становлять близько 15 % від загальної чисельності Збройних Сил України. Це відповідає кращим світовим практикам і стало можливим, зокрема, завдяки системній законодавчій та адвокаційній роботі, що тривала ще з 2014 року. І наразі, жінки поряд з чоловіками стоять на лініях вогню, виконують військові задачі в лавах Збройних сил України, зокрема, служать в силах Територіальної оборони. [1,с.182]

Як зазначила урядова уповноважена з питань гендерної політики Катерина Левченко «Понад 50 тисяч жінок наразі служать у ЗСУ, а десятки тисяч – у Нацгвардії, Державній прикордонній службі, Нацполіції. І ці цифри зростають. Це показник того, що жінки є активними суб'єктами, захисницями. Це дуже важливо, бо часто на жінок в контексті війни дивляться як на постраждалу сторону».

В інформаційному просторі сучасної України фактично з перших місяців повномасштабного вторгнення рф на територію нашої Батьківщини утвердилось поняття «жіноче обличчя війни» при характеристиці цієї війни. Вперше таке визначення подій прозвучало з вуст першої леді країни Олени Зеленської під час Міжнародної конференції «Жінки в конфліктах», яка проходила в Брюсселі у 2022 р. [2, с.31]

Тенденція вступу жінок в лави Збройних сил України підтримується і заохочується певними діями влади та підкріплюється урядовими документами. Зокрема, наприкінці грудня 2022 року було оновлено Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», також уряд затвердив Державну стратегію забезпечення рівних прав жінок та чоловіків. [1,с.181]Про те, що влада займається питаннями забезпечення гендерної рівності під час війни на всіх державних рівнях свідчить і прийняття документів, які спрямовані на рівень територіальних громад та організацію діяльності відповідальних фахівців органів місцевого самоврядування з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Відтак, Міністерство соціальної політики

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Світлана Ковальова

України видало наказ № 359 «Про затвердження Методичних рекомендацій з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад».

Окрему увагу треба звернути на діяльність українського жіночого руху та жіночих організацій під час війни. Активна діяльність останніх стала можливою завдяки багаторічній злагодженій роботі жіночого руху в Україні. Український жіночий рух одразу долучився до національної оборони та протидії агресору. Під час війни жіночі організації часто змінюють своє функціональне призначення і перетворюються на організації гуманітарного спрямування, допомагаючи найбільш вразливим верствам населення. Таку ж місію стали виконувати і жіночі організації в Україні з початку повномасштабного вторгнення російської федерації: займатися проблемами евакуації жінок і дітей з «гарячих точок», медикаментозним забезпеченням тим, хто потребує, психологічною підтримкою, постраждалим від російської агресії, юридичним консультуванням, поставками гуманітарної провізії тощо. [1, с.183]

Говорячи про тенденції гендерної політики в ЗСУ, варто зауважити те, що лише в 2022 році нарешті почали розв'язувати проблему із формою для жінок-військових, адже до цього в ЗСУ не враховували ні особливостей жіночої фігури та розбіжностей у розмірах форми та взуття.

«Жіноча фізіологія відрізняється від чоловічої, і якщо ми, наприклад, беремо штани зі вшитими наколінниками, коли такі штани вдягає жінка і їй треба впасти на коліна, то за рахунок того, що в жінок довші ноги, наколінники опиняються зверху, над колінами. Також є нюанси щодо посадки штанів: через форму стегон, коли дівчина сідає в чоловічих штанах, у неї відкривається поперек. У жінки є груди, і якщо в одязі немає грудних витачок, то, відповідно, ми маємо або вдягати кітель значно більшого розміру, який буде завеликий, але в ньому буде більш-менш комфортно грудям, або все буде стягувати. Але більший кітель – це задовгі рукава, які заважають. Тобто є багато різних моментів, які створюють певні незручності, а коли ти знаходишся на війні, ці незручності відчуються з максимальною силою», – так пояснює проблеми, які виникають у жінок-військових парамедиків Юлія Сідорова, яка воює з 2014 року. [3, с.11]

Аналізуючи специфіку досвіду переживання війни, зокрема, і у гендерному аспекті, варто пам'ятати, що окрім іншого, переосмислений досвід антропологічного аспекту конфлікту дає певні підстави для розуміння і такої важливої характеристики для української державності на даному відтинку шляху, якою є її геополітична суб'єктність. В основі геополітичної суб'єктності будь-якої держави, особливо в часи, вирішальні для її існування/неіснування, є позиція її громадян в цілому щодо бажаності/небажаності спротиву окупантові. Й у такій настанові не є важливим поділ на статі: єдність спільноти забезпечується здатністю до

консолідованої позиції всіх її громадян. Досвід широкомасштабної війни із рашистським агресором наочно довів цю аксіому. Саме всенародний спротив українців, консолідація та активність громадянського суспільства, орієнтована на радикальний спротив окупації, забезпечили не лише обороноздатність країни, але і рух у напрямку української перемоги, а все це разом – підтримку та допомогу зовнішнього світу та визнання ним геополітичної суб'єктності української нації та держави в часи сучасних надскладних випробувань. [4, с.18]

Досвід, накопичений українським соціумом у боротьбі проти російського агресора за попередні 9 років гібридної війни та за період повномасштабного вторгнення на територію України від 24 лютого 2022 р., показав, що ця війна має і «жіноче обличчя». Гендерна специфіка переживання війни існує, проте, вона не має вирішального значення для практичних дій у боротьбі за свободу і незалежність.

Таким чином, можна зробити висновки, що гендерна політика в Україні не втратила своєї актуальності, не дивлячись на те, що наразі триває повномасштабна війна. Навпаки, дана тема постала важливою для ЗСУ, адже безліч жінок пішли обороняти нашу державу. Перед українською державою, політичною владою та громадянським суспільством через повномасштабну війну постали нові виклики, що можуть призвести до суттєвих трансформацій в сфері гендерної політики та нових тенденцій гендерної ідентифікації.

Література

1. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. 790 с.

2. Ірина Грабовська. Жіноче «обличчя» війни України проти російського агресора. *Українознавчий альманах*. Випуск 30, 2022. С. 29– 35.

3. Виговська І.. «У ЗСУ майже 60 тисяч жінок, але немає жіночої форми. Як цех Veteranка хоче це змінити». *Інтернет-журнал «The Village»*. 2022. 13 березня. 15 с.

4. Ірина Грабовська. Жіноче «обличчя» війни України проти російського агресора. *Українознавчий альманах*. Випуск 32, 2022. С. 15-22.

Вікторія Охріменко,
студентка 2 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Кримінально-правова характеристика злочинів проти трудових прав громадян*

Безпосереднім об'єктом цих злочинів є конституційні права працівників у сфері трудових відносин. Зміст права на працю фактично ст. Статтею 43 Конституції України встановлено, що «кожний має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.» [1] Як внаслідок порушення права на працю виявляється неприпустимим, а найбільш небезпечні порушення цих прав тягнуть кримінальну відповідальність.

Перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій (ст. 170). Об'єктом злочину є право громадян на свободу об'єднання у професійні спілки, політичні партії, громадські організації.

Систему злочинів проти трудових правовідносин (родовий об'єкт) утворюють склади злочинів, передбачені в диспозиції ст. 172 КК, яку слід розглядати як загальну норму і спеціальні склади злочинів, передбачені в диспозиціях ст.ст. 174, 175 (в частині безпідставної невиплати заробітної плати), 271–273 КК. У межах спільного родового об'єкта цих злочинів слід визначати їх безпосередні об'єкти – правовідносини, що виникають у процесі дотримання норм законодавства про працю; страйкові правовідносини, трудові правовідносини в частині оплати праці та трудові правовідносини в частині охорони праці.

Важливим чинником цих кримінально-правових норм слід визнати точне та однозначне розуміння ознак потерпілого. Неправильне вирішення цього питання є не лише прогалиною кримінально-правового регулювання, а більш масштабним недоліком, у результаті якого поза межами кримінально правової охорони залишається широке коло осіб. Потерпілими в аналізованих складах злочинів слід визнати найманих працівників, працівників, подібних до найманих, особливо тих, які виконують особливі функції (депутати, прокурорські працівники, працівники міліції, воєнізованої охорони, військовослужбовці). Що стосується потерпілих від безпідставної невиплати заробітної плати, то ними слід уважати не лише працюючих осіб, а і тих, які мають законне право отримувати заробітну плату: опікуни, піклувальники, спадкоємці, уповноважені особи. Що стосується суб'єктного складу цих злочинів, аналізуючи, можу дати висновок, що суб'єктами є фізичні особи-роботодавці, керівники банківських установ, які здійснюють

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Світлана Ковальова

оплату праці за договорами із керівниками підприємств, установ, організацій за допомогою пластикових карток, а суб'єктом у складі злочину, що полягає у безпідставній невиплаті заробітної плати слід уважати бухгалтерів (головних бухгалтерів) як співвиконавців у злочинах із спеціальним суб'єктом.

У деяких випадках грубе порушення законодавства про працю дістає вияв у порушенні вимог законодавства про безпеку виробництва. Такі діяння винних можуть містити склади к.пр., передбачених ст. ст. 271– 275 КК, і додаткової кваліфікації за ст. 172 КК не потребують. Відповідно до ч. 1 ст. 172 КК обов'язковою суб'єктивною ознакою незаконного звільнення працівника з роботи є особисті мотиви (помста, особиста неприязнь, заздрість, корисливі спонукання, ревнощі тощо). Водночас інше грубе порушення законодавства про працю не передбачає наявності певного мотиву. У літературі у зв'язку з цим звертається увага на недосконалість ч. 1 ст. 172 КК, в якій фактично дублюються форми об'єктивної сторони: незаконне звільнення працівника з роботи з особистих мотивів охоплюється першою формою, тоді як аналогічне діяння, вчинене з інших мотивів, може підпадати під ознаки другої форми. Якщо особу було звільнено з роботи через помилку (наприклад, загублено документи про переважне право на залишення на роботі), винна особа за наявності підстав може нести відповідальність за службову недбалість (ст. 367 КК). Порушення законодавства про працю, вчинене з мотивів расової, національної, релігійної неприязні, за наявності підстав може кваліфікуватись за ст. 161 КК. [2, ст. 512].

Кримінально-правовий зміст понять трудового права, які вживаються для конструювання диспозицій кримінально-правових норм, дало підстави для висновків, що: термін «заробітна плата» слід тлумачити більш розширено як оплату праці і включати в неї не лише заробітну плату, яка виплачується регулярно, а й інші її структурні елементи, які можуть мати і регулярний, і одноразовий характер. [3, ст.16].

Важливе місце під час кримінологічної характеристики злочинів проти трудових прав займає вирішення питання латентності цього виду злочинів. Латентність злочинів проти трудових прав – це прихована або незареєстрована частина злочинів, які було вчинено. Цей показник утворює різницю між вчиненими та зареєстрованими злочинами.

Так, за механізмом утворення виокремлюють три складові частини латентної злочинності: – злочини, про які не було повідомлено ; – злочини було вчинено, але потерпілий, свідки, посадові особи не повідомили про це правоохоронні органи; – злочини, які не увійшли до звітності – це злочини, про які було повідомлено правоохоронні органи, але їх не було зареєстровано й не проведено досудове слідство; – невстановлені злочини – ті злочини, про які було заявлено, зареєстровано, проводилося слідство,

але через халатність або недостатню професійну підготовку чи в силу інших причин не було встановлено склад злочину.

Отже, порушення трудових прав громадян, в свою чергу, ставить під загрозу діяльність підприємств, установ, організацій та призводить до того, що кваліфіковані кадри шукають інше місце роботи, навіть не за спеціальністю. Це, в свою чергу, відбивається на конкурентоздатності підприємств, установ та організацій як на внутрішньому ринку так і за кордоном, що призводить до зменшення відрахувань грошових коштів до бюджету України.

Література

1. Конституція України – Розділ II, права, свободи та обов'язки людини і громадянина, Стаття 43

URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>

2. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2014. – 944 с.

3. Лиськов М.О. Спеціальний суб'єкт невиплати заробітної плати (питання теорії) / М.О. Лиськов // *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юрид. вісник «Повітряне і космічне право»*: зб. наук. праць. – К.: НАУ, 2012. – № 1 (22). – С. 125–129.

Максим Пархомчук,

студент 2-го курсу кафедри соціально-економічних дисциплін
Комунального закладу вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»

Роль суду у визначенні предмету та меж доказування у цивільному судочинстві

Здійснення завдань і досягнення цілей правосуддя по цивільних справах припускають застосування судом норм матеріального права для встановлення в ході судового розгляду фактичних обставин справи. Перш ніж вчинити акт застосування права, потрібно знати, що виявлені в суді обставини повністю відповідають дійсності.

Самі фактичні обставини конкретної справи не можуть бути пізнані судом безпосередньо, оскільки вони, як правило, мали місце в минулому. Тому виникає питання про дослідження джерел, що містять відомості про фактичні обставини справи. Таке дослідження спрямоване на з'ясування наявності чи відсутності певних юридичних фактів (дій чи подій, що мають юридичні наслідки), з якими закон пов'язує виникнення, зміну та припинення прав і обов'язків суб'єктів правовідносин. Отож, відомості про факти, будь-які фактичні дані і є доказами.

Що стосується дослідження доказів, то це є процесуальна діяльність суду та інших учасників цивільного процесу щодо безпосереднього сприйняття і вивчення у судовому засіданні фактичних даних, якими сторони обґрунтовують свої вимоги чи заперечення. Відповідно до ст. 177 ЦПК України суд під час судового розгляду справи, заслухавши пояснення сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, встановлює порядок з'ясування обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовуються [1]. При цьому порядок дослідження доказів визначається судом залежно від змісту спірних правовідносин і в разі потреби може бути змінений.

Відповідно до ст. 179 ЦПК предметом доказування є факти, що обґрунтовують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для вирішення справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення [1]. Варто відзначити, що правильне застосування предмета доказування сприяє визначеності подальшого процесу доказування щодо виявлення, збору, дослідження та оцінки доказів, встановлення дійсних обставин справи та ухвалення законного та обґрунтованого рішення.

Предмет доказування можна розглядати у вузькому та широкому сенсах. у вузькому сенсі – це сукупність юридичних фактів матеріально-правового характеру, тобто фактів, з якими закон пов'язує виникнення, зміну й припинення правовідносин між сторонами та на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень. Цей склад фактів визначається нормою права, що регулює спірні правовідносини. Предмет доказування у широкому сенсі включає не тільки юридичні факти, що обґрунтовують вимоги та заперечення правильне вирішення справи та виконаний іншій цивільного судочинства [2].

До предмета доказування в широкому сенсі належать такі групи фактів:

- 1) юридичні факти матеріально-правового характеру;
- 2) доказові факти;
- 3) юридичні факти процесуально-правового характеру;
- 4) факти, що сприяють правильній оцінці доказів;
- 5) факти, встановлення яких необхідно суду для виконання запобіжних і виховних завдань цивільного судочинства [3, с. 320].

Встановлення меж предмета доказування більшою мірою є прерогативою суду, який на різних етапах провадження у цивільній справі визначає факти, які необхідно встановити для вирішення спору, з'ясовує, якими доказами кожна сторона буде обґрунтовувати свої доводи чи заперечення, оцінює достатність і взаємний зв'язок доказів в їх сукупності тощо. Разом із цим межі предмета доказування визначаються також сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі. Про остаточне встановлення меж предмета доказування може йтися лише при ухваленні судового рішення, коли зібраними вважаються усі фактичні дані, що мають

значення для вирішення справи. Їх сукупність і становить предмет доказування у конкретній цивільній справі [4].

Чітке визначення судом змісту предмета доказування має важливе прикладне значення, оскільки воно: вказує на коло фактів, які необхідно з'ясувати чи встановити у судовому засіданні: обумовлює межі судового доказування; визначає конкретні засоби доказування, необхідні для здійснення доказування у справі; персоніфікує суб'єкта, зобов'язаного довести ті обставини, на яких ґрунтуються його вимоги чи заперечення.

Подання доказів особами, які беруть участь у справі, передбачає їх передачу в розпорядження суду. Так, відповідно до ст. 131 ЦПК сторони зобов'язані подати свої докази чи повідомити про них суд до або під час попереднього судового засідання у справі [1]. Докази подаються у строк, встановлений судом, з урахуванням часу, необхідного для їх подання. У разі подання доказів з порушенням зазначених вимог, вони не приймаються, якщо сторона не доведе, що докази подано несвоєчасно з поважних причин.

Суд повинен сприяти всебічному і повному з'ясуванню обставин справи: роз'яснювати особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, попереджати про наслідки вчинення або не вчинення процесуальних дій і сприяти здійсненню їх прав у випадках, встановлених у ЦПК (ч. 4 ст. 10 ЦПК). Так, якщо у осіб, які беруть участь у справі, є труднощі у отриманні доказів, суд за їх клопотанням зобов'язаний витребувати ці докази (ч. 1 ст. 137 ЦПК). Крім того, залучення доказів за ініціативою суду може здійснюватися шляхом надання ним судових доручень щодо збирання доказів (ст. 132 ЦПК). Суд вирішує питання про витребування доказів та виклик свідків, про проведення експертизи, залучення до участі у справі спеціаліста, перекладача, особи, яка надає правову допомогу, або про судові доручення щодо збирання доказів (п. 5 ч. 6 ст. 130 ЦПК).

Отже, роль суду в процесі доказування у цивільному судочинстві полягає в тому, що він повинен створити особам, які беруть участь у справі, необхідні та рівні процесуальні умови для всебічного і повного дослідження обставин справи. Для виконання цієї ролі суд: а) роз'яснює особам, які беруть участь у справі, їх права та обов'язки, у тому числі з подання доказів і розподілу тягаря доказування; б) попереджає осіб, які беруть участь у справі, про можливі наслідки здійснення або нездійснення ними процесуальних дій; в) у випадках, передбачених процесуальним законом, сприяє особам, які беруть участь у справі, за їх клопотаннями у поданні доказів.

Література

1. Цивільно-процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-42. Ст. 492. URL: zakon.rada.gov.ua/go/1618-15.

2. Фартушок Н. Б. Розподіл тягаря доказування у цивільному судочинстві. *Судова апеляція*. 2014. № 3. С. 85-92.

3. Цал-Цалко Ю. Ю. Дискусійні аспекти щодо поняття доказування, суб'єктів доказування та предмета доказування в цивільному процесі України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. № 7. С. 318-323.

4. Штефан А. С. Поняття судового доказування у цивільному процесі. *Часопис академії адвокатури*. 2015. № 1(26.). С. 64-71.

Олексій Подейко,

студент 5 курсу юридичного факультету
Сумського національного аграрного університету

Викрадення з окупованих територій

Зникнення є одним із найбільш розповсюджених фактів в період воєнного стану. З ним пов'язані окремі проблеми як кваліфікації, так і розслідування, особливо у воєнний час.

Зникнення осіб в період з 2014 по 2022 рік пов'язується із проведенням військових дій на території України, і частіше за все під зникненням розуміється викрадення або вбивство. Викрадення являє собою умисну протиправну дію, що здійснюється у відкритий або таємний спосіб, яка полягає в об'єктивному насильницькому або ненасильницькому вилученні особи з її звичного середовища, подальшого її утримання з різною метою всупереч її волі в іншому місці. Проблематика насильницьких викрадень полягає в тому, що не тільки втрачається час, пов'язаний з початковим етапом проведення розслідування з причини окупації, а й втрачаються сліди, можливі свідки вказаних подій, що призводить до проблем побудови версій за даною категорією кримінальних проваджень.

Ще однією проблемою, пов'язаною із викраденнями з окупованих територій українських громадян, є поєднання складів кримінальних правопорушень вітчизняного та міжнародного законодавства. Це стосується, в першу чергу, тотожністю положень ст. 146 КК України (незаконне позбавлення волі, викрадення, що може передувати подальшому вбивству викраденої особи), ст. 438 КК України (порушення законів та звичаїв війни, в частині жорстокого поводження з цивільними населенням, взяття цивільного населення в полон та поєднання насильницького зникнення з умисним вбивством, діями геноцидного характеру), а також Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень та інших міжнародних конвенцій, ратифікованих Україною.

У відповідності до ст. 146 КК України, викрадення супроводжується такими ознаками як: незаконність, дія всупереч волі особи, застосування насильства, погрозу застосування насильства. Суб'єктами можуть виступати будь-які особи, тобто на кваліфікацію дій це не впливає.

Викрадення могуть здійснюватися щодо повнолітніх і неповнолітніх осіб, чоловічої або жіночої статі, військовозобов'язаних і невійськовозобов'язаних. Єдиною спільною рисою у потерпілих є ознака громадянства та проживання на території України, що зазнала окупації. Суб'єктивною стороною є прямий умисел, тобто усвідомлені протизаконні дії, що можуть супроводжуватися за попередньою змовою небезпечним способом, із застосуванням зброї і протягом тривалого часу.

На відміну від злочину проти честі та гідності, порушення законів та звичаїв війни відповідно до ст. 148 КК України, може передбачати об'єктивно жорстоке поводження з цивільним населенням. Сюди також можуть відноситись дії із незаконного затримання і вбивства, що прямо пов'язується із викраденням і вивезенням з території України окремих затриманих, серед яких можуть опинитися як цивільні, так і військові.

У відповідності до положень Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, під насильницьким зникненням визначаються такі дії, як: викрадення, незаконний арешт, затримання, незаконне позбавлення волі в будь-якій формі. Тобто даний нормативний акт найповніше надає перелік незаконних дій, пов'язаних із зникненням.

Спільним у наведених нормативних актах є те, що зникнення супроводжується незаконними діями насильницького характеру, з будь яких мотивів, і направлені такі дії на осіб з числа українців, незалежно від статі, віку, відношення до військового обов'язку.

Проблеми, пов'язані із розслідуванням зникнення українців з окупованих територій, полягають у наявності значного проміжку часу між самим зникненням і його виявленням, між виявленням зникнення і його розслідуванням. Другою проблемою є те, що насильницькі вивезені з території України особи можуть опинитися на території іншої країни і в подальшому місце їх перебування не буде швидко встановлене. Ще однією проблемою є визначення суб'єкта розслідування: на території України під час періоду воєнного стану, окрім визначених положеннями КПК України органів розслідування, діють спеціально створені іноземні організації, які займаються збором доказів щодо воєнних злочинів на території України з боку країни-агресора.

Повернення ж викрадених та насильницькі депортованих громадян України додому є поза процесуальним механізмом, що взагалі здійснюється не уповноваженими на це суб'єктами – журналістами та представниками ЗМІ, Червоного Хреста, волонтерами. Тобто виникає проблема: відсутність криміналістичної методики, яка б дозволяла реалізувати механізм розшуку та повернення на батьківщину уповноваженими КПК України суб'єктами зниклих громадян, вірогідно, у насильницький спосіб вивезених, депортованих до ворожої держави. Серед процесуальних дій, які необхідно вчиняти у випадках фіксації таких насильницьких зникнень, є, на наш погляд,

наступні. По-перше, це внесення даних про зниклу особу до ЄРДР, перевірка заяви. По-друге, проведення НРСД та інших процесуальних та непроцесуальних заходів, направлених на встановлення місця знаходження зниклої особи. По-третє, розробка загального механізму повернення таких осіб в межах обміну полонених, інших видів обміну, вивчення досвіду інших країн з подібних питань.

Підсумовуючи викладене, пропонуємо створення робочої групи із зазначених питань, яка б розробила продуктивний діючий механізм із встановлення місця знаходження депортованих з України громадян і повернення цих насильницькі переміщених осіб в Україну.

Єлизавета Полянська,

аспірантка 3 курсу Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

Класифікації адміністративно-правових заходів протидії правопорушенням у митній сфері в Україні

Адміністративно-правові заходи є соціально-спрямованою діяльністю, яку здійснюють державні органи, їх посадові особи, громадські організації та органи місцевого самоврядування (а також їх посадові особи). Основна мета цих заходів полягає в запобіганні адміністративним правопорушенням, виявленні причин і умов вчинення таких порушень, ліквідації факторів, що сприяли формуванню негативної установки особи, та забезпеченні прав і свобод громадян. Така діяльність спрямована на боротьбу з адміністративною деліктністю як соціальним явищем і на підтримку загальної громадської безпеки і правопорядку.

Науковці часто ототожнюють поняття «адміністративно-правовий захід» з такими термінами, як «адміністративно-правовий вплив», «адміністративно-правовий примус», «адміністративно-правове забезпечення», «адміністративно-правове регулювання» тощо. Але ми вважаємо, що різниця між цими поняттями полягає у їх призначенні, засобах впливу та способах реалізації.

Згідно з теорією адміністративного права, Галинська К. Ю. адміністративно-правові заходи класифікує на три види: адміністративні стягнення, такі як штрафи, конфіскація майна, виправні роботи та інші заходи; заходи припинення, які включають особисте затримання, позбавлення спеціальних прав тощо; адміністративно-попереджувальні заходи, такі як огляд, перевірка документів, вимога припинення певних дій тощо. При цьому кожен з цих заходів має своє призначення, специфіку та характеристики, що впливають з державно-владного характеру управлінських функцій та є обов'язковими для виконання [2, с. 40].

Ми ж у свою чергу вважаємо за доцільне адміністративно-правові заходи протидії митним правопорушенням поділити на: заходи адміністративно-правового примусу та заходи організаційно-правового характеру.

У правовому полі відсутнє визначення поняття «адміністративно-правовий примус», а у науковому полі – їх безліч, науковці не мають єдиного підходу до його визначення. Так, наприклад, Мельник І. В. вважає, що адміністративний примус – це застосування органами державного управління (а також судами, суддями), а у випадках делегування відповідних державно-владних повноважень – громадськими організаціями, встановлених законом заходів, що полягають у спонуканні до виконання громадянами, посадовими особами юридичних обов'язків з метою припинення протиправних дій, притягнення до відповідальності за адміністративні проступки або в ім'я забезпечення громадської безпеки [4, с. 9].

Коломоець Т. О. стверджує, що адміністративно-правовий примус є одним із основних методів державного управління, що полягає у застосуванні уповноваженими органами виконавчої влади, контрольно-наглядовими органами (а в деяких випадках, чітко визначених законодавством, і громадськими об'єднаннями) у передбачених нормах права випадках комплексу примусових заходів, які охоплюють психічний та фізичний вплив на поведінку й свідомість осіб. Заходи адміністративно-правового примусу спрямовані на забезпечення громадського порядку, громадської безпеки, запобігання та припинення правопорушень, притягнення винних осіб до відповідальності, а також на запобігання наслідкам надзвичайних подій та їх локалізацію [3, с. 134].

Більшість науковців у юридичній літературі традиційно поділяють заходи адміністративного примусу на три основні групи:

1. Адміністративно-попереджувальні заходи, що спрямовані на попередження виникнення або подальшого розвитку правопорушень.: перевірка документів, огляд, складання протоколів, внесення подання про усунення причин правопорушень та інші,

2. Заходи адміністративного припинення, що спрямовані на припинення правопорушень та усунення їхніх наслідків: адміністративне затримання, вилучення речей та документів, примусове лікування, відсторонення від керування тощо.

3. Адміністративні стягнення, що спрямовані на притягнення винних осіб до відповідальності за вчинені правопорушення: попередження, накладення штрафів, позбавлення спеціальних прав, адміністративний арешт тощо.

Важливо відзначити, що окремі заходи можуть мати чітко визначену мету застосування або багатопільове призначення, тобто вони можуть бути спрямовані як на запобігання правопорушень, так і на їхнє припинення та усунення наслідків [7, с. 243].

Звертаючись до аналогічних праць науковців, можна з'ясувати, що організаційно-правові заходи – це комплекс спрямованих на різні категорії осіб заходів, які мають організаційний та правовий характер, що спрямовані на протидію певним правопорушенням шляхом виявлення та усунення їх причин та умов. При цьому організаційно-правові заходи включають у себе розробку стратегічних, тактичних і методологічних завдань для вирішення вказаних

проблем та створення умов для правомірного функціонування державного апарату, що дозволяє систематизувати та координувати дії органів влади для ефективного вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням законності та порядку [1].

Зокрема, Рогульський С. С. визначає основним організаційно-правовим заходом створення дієвої системи органів. Усі інші організаційно-правові заходи він поділяє на дві групи:

1. Заходи організаційного характеру, які спрямовані на вплив на поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, а також на осіб, які рівняються до них. Це можуть бути заходи, спрямовані на удосконалення роботи апарату державного управління, ротацію кадрів, усунення дискримінації під час приймання на державну службу, підвищення оплати праці працівникам органів державного управління та інші.

2. Заходи, спрямовані на поведінку юридичних і фізичних осіб, які проводяться з метою вплинути на їхню поведінку. Це може включати проведення роз'яснювальної роботи серед громадян з метою підвищення їх правової свідомості, стимулювання громадян, які повідомляють про вчинення правопорушення та інші заходи [6, с. 13].

Палій Л. Л. доходить висновку, що внутрішньоорганізаційну адміністративну діяльність щодо забезпечення митної безпеки можна визначати у широкому та вузькому значеннях – як таку, що стосується реалізації державної митної політики (її широке значення) та такої, що обмежена внутрішньоорганізаційною діяльністю суб'єктів, уповноважених здійснювати боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил. До внутрішньоорганізаційного виду адміністративної діяльності щодо забезпечення митної безпеки слід віднести діяльність, яка пов'язана із реалізацією наступних функцій: організаційної (формування організаційної структури органів, що забезпечують митну безпеку, здійснення діловодства); інформаційного забезпечення; матеріально-технічного забезпечення; кадрового забезпечення [5, с. 76].

Отже, на наш погляд, до адміністративно-правових заходів протидії правопорушенням у митній сфері відносяться:

1) Заходи адміністративного примусу, що у свою чергу включають: адміністративно-попереджувальні заходи; заходи адміністративного припинення; - адміністративні стягнення.

2) Організаційно-правові заходи: - заходи організаційного характеру, спрямовані на поведінку осіб, уповноважених на виконання функцій держави, та прирівняних до них осіб; заходи, спрямовані на поведінку юридичних і фізичних осіб.

Також можна зробити висновок, що заходи адміністративного примусу мають більш практичний характер, та застосовуються при наявності певних умов, а організаційно-правові заходи є більш поширені для забезпечення ефективного функціонування митних органів. Не всі адміністративно-правові заходи стосуються саме протидії митним правопорушенням, проте від

функціонування Державної митної служби та її територіальних органів в цілому залежить стан митної політики в Україні, та стан митної злочинності в тому числі.

Література

1. Алфьоров С. М. Заходи організаційно-правового характеру в адміністративно-правовому механізмі протидії корупції в ОБС. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.
2. Галинська К. Ю. Визначення адміністративно-правових заходів протидії правопорушенням у сфері інформаційного правопорядку в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. С. 39-42.
3. Коломоець Т. О. Класифікація заходів адміністративно-правового примусу. *Право України*. 2003. № 2, С. 105-111.
4. Мельник І. В. Застосування заходів адміністративного примусу в умовах розбудови правової держави. К., 2004. 182 с.
5. Палій Л. Л. Форми та методи адміністративної діяльності щодо забезпечення митної безпеки в Україні: дис. ... 081 «Право». Запоріжжя, 2020. 219 с.
6. Рогульський С. С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. К., 2005. 18 с.
7. Ткаля О. Адміністративно-правовий вплив на неправомірну поведінку: теоретичний аспект. *Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані*. С. 425-450.

Анастасія Попадюк,

студентка 2 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України

Відповідальність за службове підроблення*

Службове підроблення являє собою досить небезпечне явище, оскільки є універсальним способом вчинення різних злочинів. Це і розкрадання, і зловживання службовими повноваженнями, ухилення від сплати податків, злочини проти правосуддя та ін.. Складність виявлення фактів службового підроблення, обумовлена специфікою документообігу. Це явище є досить небезпечним, оскільки спотворює об'єктивне розуміння масштабів причетності державних установ та органів місцевого самоврядування до злочинів.

Службове підроблення - це злочин, що передбачає складання, видачу службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Світлана Ковальова

до них завідомо неправдивих відомостей або інше підроблення таких документів[1].

При службовому підробленні обов'язковою ознакою цього злочину є його здійснення службовою особою з використанням службового становища та наданих йому службових повноважень.

Особливістю службового підроблення є його предмет — офіційні документи. Згідно примітки до ст.358 ККУ офіційним документом вважається той, який: містить інформацію, закріплену на будь-якому матеріальному носії; підтверджує або свідчить про певні явища, події, факти, які викликали або можуть викликати правові наслідки; може бути доказом у правозастосовній діяльності. Тим не менш, є одна вимога, якій повинні відповідати такі документи. Вони повинні складатися, видаватися або посвідчуватися: уповноваженими службовцями державних органів, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, будь-яких юридичних осіб; окремими громадянами, наділеними правом складати, видавати документи з реквізитами, передбаченими законодавством [1].

Щоб зрозуміти, що являє собою службове підроблення, потрібно детальніше розібратися із його видами. Складання неправдивих документів – створення документа, в якому міститься неправдива інформація. Тобто, спотворюється його зміст. Але форма може залишатися тією ж (із справжньою печаткою і підписом, на офіційному бланку). Видача неправдивих документів — це надання фізичним або юридичним особам документа, зміст якого цілком або частково не відповідає дійсності і який був складений службовою особою, яка його видала, або іншою службовою особою. Внесення неправдивих відомостей в документ – включення до нього відомостей, які не відповідають дійсності частково або в повній мірі. Підробка іншими способами – повне або часткове спотворення змісту документа або його реквізитів, шляхом підчисток, дописок і подібними методами [2, с. 487].

Кримінальна відповідальність за службове підроблення покликана сприяти захисту суспільства та його громадян від корупції та суспільно небезпечних діянь службових осіб, що підриває принципи належного державного управління, рівності та соціальної справедливості, загрожує моральним засадам суспільства.

Отже, службове підроблення - це злочин, який несе значну небезпеку для суспільства, адже воно може використовуватися для приховування інших злочинів, таких як розкрадання, зловживання службовим становищем, ухилення від сплати податків, злочини проти правосуддя та інші. Складність виявлення службового підроблення робить його ще більш небезпечним, тому що може залишатися непокараним, спотворюючи реальну картину злочинності в державних органах та органах місцевого самоврядування.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Прийнятий 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – Ст. 920.
2. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010.

Анастасія Самохіна,

студентка 3 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України

Поняття особливої жорстокості при умисному вбивстві*

У реаліях нашого сьогодення молоді спеціалісти повинні бути особливо уважними при кваліфікації злочинів. Вбивство людини—це самий тяжкий злочин вчинений проти права кожного громадянина на життя та особисту недоторканість. За дуже велику кількість років злочинці вигадували дуже багато способів вбивати та лишатись не спійманими, або хоча б знизити розмір покарання. Несправедливість між вчиненим злочином та назначеним покаранням є недопустимою помилкою. Тому завжди слід вирізняти серед всіх вбивство, яке вчинено з особливою жорстокістю. Ця тема досліджувалась і продовжує досліджуватись сьогодні багатьма науковцями, які щодня публікують свої роботи на дану тему.

Досить влучно у своїй роботі висловився Р. Бундз, зазначаючи, що у кримінологічній науці під жорстокістю розуміється егоїстичне ставлення, що проявилось в насильницьких діях, яке поєднується з крайнім ступенем «емоційного відкидання». І констатується формування та прояв погано контрольованих схильностей до ворожості та агресивності в ставленні до оточуючих, скупості, егоцентризму, уразливості і неадекватних реакцій відносно кривдника, зривів при підвищених емоційних «навантаженнях, що виражається в прагненні заподіяти їм фізичні, психічні, моральні страждання, зневазі до людського життя і здоров'я або байдужість до страждання інших осіб у досягненні поставленої цілі» [1, с. 169—170].

Відповідно до абзацу 1 п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 р. «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», умисне вбивство визнається вчиненим з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних, психічних чи моральних страждань, а також якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Світлана Ковальова

усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань [2].

Про вчинення умисного вбивства з особливою жорстокістю влучно висловив думку у своїй роботі Городнича А. О. Він вказав на те, що при вчиненні умисного вбивства з особливою жорстокістю вчинене діяння є надмірним з точки зору спричинення наслідку, характерного для складу відповідного злочину, тобто винною особою вчиняються такі діяння, які є зайвими для позбавлення життя іншої людини. Поряд з тим необхідно зауважити, що при вчиненні вказаного злочину умисел винного спрямований на завдання потерпілому (іншій особі) особливих фізичних мучень та/або психічних страждань [3, с. 45].

Для того, щоб сформулювати свою власну позицію з цього приводу, розглянемо орієнтири щодо різних тлумачень «особливої жорстокості».

У юридичній енциклопедії жорстокість характеризується, як різко негативна властивість характеру особи, що виявляється у заподіянні іншій особі фізичних чи моральних страждань. Може бути як самоціллю, так і способом досягнення певної мети. Певною мірою жорстокість має місце при скоєнні практично всіх умисних злочинів, де потерпілою є людина.

Як зазначив П. Черпій, вказавши також на практику Верховного Суду України—показник, який має врахувати суд при призначенні покарання – це особа винного. Врахування особи винного має важливе значення і передбачає всебічне дослідження відомостей про особу винного не лише під час вчинення злочину, але й інших даних, які характеризують цю особу. У абз. 3 п. 3 постанови Пленуму ВСУ від 24 жовтня 2003 року № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання» зазначається: «Досліджуючи дані про особу підсудного, суд повинен з'ясувати його вік, стан здоров'я, поведінку до вчинення злочину як у побуті, так і за місцем роботи чи навчання, його минуле (зокрема, наявність не знятих чи непогашених судимостей, адміністративних стягнень), склад сім'ї (наявність на утриманні дітей та осіб похилого віку), його матеріальний стан тощо». Якщо йдеться про неповнолітнього злочинця, то суд, відповідно до ч. 1 ст. 103 КК, повинен також взяти до уваги умови його життя та виховання, вплив дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього[4, с. 256].

Підводячи підсумки аналізу визначення поняття вбивства у теорії кримінального права, можна вказати:

1) Всі науковці, без виключення, погоджуються з тим, що вбивство—це позбавлення життя (або заподіяння смерті) іншої людини. При цьому частина авторів підкреслює, що вбивством можуть називатись лише ті злочини, які посягають на життя іншої людини і спричиняють їй смерть.

2) Більшість науковців включає до визначення поняття вбивства ознаку протиправності (інколи ця ознака виражається формулюванням «передбачене кримінальним законом діяння»).

3) Найбільш дискусійним є питання про ознаку винності вбивства.

Частина авторів вважають вбивство як умисним, так і необережним діянням, частина – наполягає, що цим терміном можуть позначатись лише випадки умисного заподіяння смерті іншій людині.

Кримінальний Кодекс України містить достатню законодавчу базу для кримінально-правової боротьби зі злочинністю. Його правильне, неухильне застосування може й повинне зіграти величезну роль у вирішенні завдання щодо зменшення рівня злочинності. Але, в законодавстві України ще залишаються складності у вирішенні питань пов'язаних з злочинами проти життя і здоров'я. Тому, це питання потребує подальшого вивчення і постійної розробки та удосконалення, що сприятиме кращій кваліфікації вбивств і зменшенню кількості таких злочинів.

Література

1. Бундз Р. О. «Кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються неповнолітніми особами з особливою жорстокістю». *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 3. С. 169—170.

2. Постанова Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» №2 від 07 лютого 2003 // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – №1 (35).

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>

3. Городнича А. О. «Умисні вбивства вчинені з особливою жорстокістю» *Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності*. 2015. С. 45.2

4. Черепій П. П. «Окремі питання призначення покарання за умисне вбивство, вчинене з особливою жорстокістю». *Кримінальне право та кримінологія; Кримінально-виконавче право*. 2013. Випуск 1 (3). С. 256.

http://pju.nuoua.od.ua/v1_2013/2013_1.pdf#page=251

Вікторія Тищенко,

студентка 2 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання*

24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 на всій території України введено воєнний стан, який передбачає особливий

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Світлана Ковальова

правовий режим, введений в Україні у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації проти України. Цей правовий режим запроваджує певні особливості при призначенні покарання особам, які вчинили правопорушення в умовах воєнного стану. [4] З 7 березня 2022 року Законом № 2117-IX внесено зміни до Кримінального кодексу, які посилюють відповідальність за злочини, передбачені статтями 185, 186, 187 та 191 Кримінального кодексу, вчинені в умовах воєнного стану. Це основні майнові злочини, на які завжди припадала більша частина всієї кримінальної статистики України: крадіжки, грабежі, розбійні напади, вимагання, розтрата майна шляхом зловживанням службовим становищем та привласнення майна. Наприклад, крадіжка, передбачена частиною 1 статті 185 Кримінального кодексу, раніше вважалася кримінальним проступком, а не кримінальним злочином і каралася штрафом від 17 000 гривень до позбавлення волі на строк до п'яти років. Наразі крадіжка, вчинена в умовах воєнного або надзвичайного стану, є особливо кваліфікованим злочином. Крадіжка, вчинена в умовах воєнного стану, одразу кваліфікується за частиною 4 статті 185 Кримінального кодексу і карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років. 8 березня 2022 року аналогічні зміни будуть запроваджені для таких злочинів, як крадіжка, розбій, вимагання та привласнення, розтрат майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (корупційні злочини), вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану. Всі ці злочини одразу ж віднесені до злочинів особливо характеру, передбачені главою 4 відповідних статей (186, 187, 189 та 191). [1]

Посилення відповідальності за певні кримінальні правопорушення, вчинені під час воєнного стану, може набувати двох різних форм:

Обов'язковою умовою є вчинення злочину в умовах воєнного стану. Наприклад, за звичайних обставин диверсія (стаття 113 Кримінального кодексу України) карається позбавленням волі на строк від 10 до 15 років з конфіскацією майна або без такої (частина 1 статті 113). Однак диверсія в умовах воєнного стану карається позбавленням волі на строк до 15 років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна (ч. 1 ст. 113 ККУ). Таким чином, відповідальність за вчинення цього злочину в умовах воєнного стану прямо передбачена Кримінальним кодексом України;

Обтяжуючою обставиною є те, що злочин було вчинено в умовах воєнного стану. Наприклад, частина 1 статті 190 Кримінального кодексу України передбачає, що заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство) карається штрафом від 2000 до 3000 євро. Найсуворіше покарання-обмеження волі на строк до трьох років-передбачено у випадку, якщо правопорушник скористався для вчинення шахрайства станом воєнного стану. Таким чином, відповідальність за вчинення цього злочину в умовах воєнного стану не є

абсолютною, але враховується найсуворіше покарання, передбачене Кримінальним кодексом України. [2]

Цілі розширеної кримінальної відповідальності: Вищезгаданий Закон № 2117-ІХ "Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності зарозкрадання" передбачає наступне: (1)внести до частини четвертої статей 185 (крадіжка), 186 (грабіж), 187 (розбій), 189 (вимагання) та 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем) Кримінального кодексу вимогу щодо вчинення зазначених діянь "в умовах воєнного або надзвичайного стану" (2)збільшено мінімальне покарання за розкрадання(стаття 432Кримінального кодексу) з трьох до п'яти років, залишивши максимальне покарання незмінним(10років).

Так, закон від 3 березня 2022року посилив кримінальну відповідальність за мародерство в широкому розумінні (мародерство, як воно визначено у статті 432 КК, тобто не лише викрадення речей, що належать загиблим чи пораненим на полі бою, а й викрадення речей поза полем бою, які належать лише загиблим чи пораненим, що також має місце). Таке розширення правового контексту мародерства ґрунтується на Положенні про право сухопутної війни, що є додатком до Конвенції про право сухопутної війни 1907 року. Так,згідно зі статтею 28 цього Положення, мародерство забороняється в містах і селищах, навіть якщо вони захоплені бурею. У контексті Закону № 2117-ІХ мародерство в широкому розумінні включає в себе, крім діянь, передбачених статтею 432 Кримінального кодексу, привласнення цивільного майна будь-якою особою, в тому числі російськими військами, використовуючи вогонь, тимчасову окупацію, військові транзитні зони і ситуації воєнного або надзвичайного стану. [1, 3]

Література

1. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання – PRAVO.UA. PRAVO.UA. URL: <https://pravo.ua/voennyi-stan-iaak-obstavyna-iaak-vplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochynu-ta-pryznachennia-pokarannia/> (дата звернення: 07.04.2024).

2. Дрозд О. Кримінальна відповідальність та особливості кримінального провадження під час воєнного стану. : Практ. посіб. Вид. дім "Професіонал", 2023. 664 с.

3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 28 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 07.04.2024).

4. Посилення відповідальності за окремі кримінальні правопорушення, вчинені під час воєнного стану - Jurfem. Jurfem. URL:

<https://jurfem.com.ua/posylennya-vidpovidalnosty-za-okremy-kryminalny-pravoporushennya-pid-chas-voennoho-stanu/> (дата звернення: 07.04.2024).

Максим Хилобокій,

студент 1 курсу факультет № 1 «Слідства»
Харківського національного університету внутрішніх справ

Жінки-військові в умовах воєнного стану*

Кількість жінок в українській армії постійно зростає. На військовій службі станом на 2022 рік було близько 38 тис. жінок. Якщо брати до уваги представниць прекрасної статі, які обіймають у Збройних силах України цивільні посади, то кількість сягає понад 50 тисяч [1].

Жінки-військові можуть бути представлені у різних галузях військової сфери, включаючи армію, повітряні сили, морську піхоту, спеціальні військові підрозділи та інші. Вони можуть виконувати різноманітні завдання, включаючи бойові дії, розвідку, медичне обслуговування, логістику та інші функції.

Основна характеристика жінок-військовослужбовців полягає в їхній здатності служити у збройних силах та виконувати свої обов'язки на рівні з чоловіками. Вони проходять той самий військовий вишкіл та отримують той самий рівень підготовки, що й чоловіки. Жінки-військові можуть бути такими ж сильними, вправними та витривалими, як і чоловіки, і мати таку ж самодисципліну та відданість своїй країні.

Однак, вони можуть також стикатися з додатковими викликами та перешкодами, пов'язаними зі своєю статтю. Це можуть бути фізичні обмеження, які можуть впливати на їх здатність виконувати певні завдання, а також соціальні та культурні стереотипи, які можуть впливати на їхню роль у військовому середовищі.

Незважаючи на це, жінки можуть принести значний внесок у силу та ефективність військових операцій. Вони можуть мати унікальні навички та переваги, такі як емоційна інтелігенція, комунікативність та здатність до співпраці, які можуть бути корисними у вирішенні конфліктних ситуацій та побудові ефективних команд.

Загальна характеристика жінок-військових полягає в їхній здатності та готовності боротися за свою країну та виконувати свої обов'язки на рівні з чоловіками. Вони можуть бути сильними, вправними та витривалими, а також мати унікальні навички та переваги, які можуть позитивно впливати на військову діяльність.

Слід відзначити, що жінки часто служать у війську нарівні з чоловіками. Але все одно серед всіх видів та родів занять є найбільш «жіночі», наприклад:

---

* Наукова керівниця - доцентка кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Олена Юшкевич

- військові-медики, основне завдання яких рятувати життя та здоров'я воїнів. Наші військові медики стикнулися з викликом, з яким не зустрічалися військові медики сучасності. За більше ніж два роки російсько-української війни медичні сили України зробили декілька унікальних речей для світової практики військової медицини. Йдеться про організацію власне логістики - доставки пораненого з поля бою до так званих «стабілізаційних пунктів», потім транспортування його в заклади, де буде надаватися допомога. Організовано унікальний єдиний простір надання такої допомоги в цивільних і військових медичних закладах. Нині вони працюють як єдина система для рятування наших військових [2];

- жінка-кухар на війні – чи не найголовніша людина. За свідченнями військових жінок-кухарів годування військовослужбовців в зоні бойових дій – це важка праця. Траплялися випадки, коли жінки-кухари декілька місяців вчотирьох працювали в одну зміну без вихідних, бо не було на кого міняти. За добу спали дві-три години. Вставали о третій ранку, щоб встигнути все зготувати на сніданок, адже потрібно було нагріти плити, нагріти воду у 50-літрових каструлях. Сніданок переходив в обід, а обід - у вечерю. Чимало часу витрачається на миття посуду, які передавалися по позиціях [3];

- жінка-снайпер - спеціальний боєць піхоти, або інших родів військ чи правоохоронних органів що вражає важливі цілі з першого пострілу, як правило із замаскованої засідки. Жінок на бойових посадах в армії стає все більше. Снайпінг від самого початку вважався «жіночою» професією. А зараз вже повно і кулеметниць, і артилеристок, навіть танкістки є [4]. Людина-снайпер має володіти різноманітними знаннями – це геометрія, алгебра, фізика, логічне мислення. Має орієнтуватися на території, знати основи маскування. Снайпер сам собі готує прихід і відхід. Основна задача снайпера – слідкування та зняття даних. Жінки кращі снайпери ніж чоловіки, адже холоднокровніші, не вагаються та мають краще налагоджений дальномір [5].

Рівність усіх громадян перед законом закріплена статтею 24 Конституції України [6]. Отже, жінки і чоловіки мають однакові права і обов'язки на військовій службі. Проте деякі особливості військової служби жінок пов'язані з питаннями охорони дитинства і материнства.

Військовий облік умовно можна поділити на обов'язковий та добровільний. Обов'язковий — за медичної або фармацевтичної освіти.

Добровільний за наявності спеціальностей і професій, визначених наказом Міністерства оборони України «Про затвердження Переліку спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями, після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних» від 11.10.2021 року № 313 [7].

У воєнний час жінки, які перебувають на обліку, можуть бути призвані на військову службу або залучені до виконання робіт з забезпечення оборони. У мирний час жінки ідуть на військову службу, підписуючи контракт. Згідно з наказом Міністерства оборони України від 10.02.2022 № 50 усі

посади рядового, сержантського, старшинського і офіцерського складу в Збройних Силах України доступні жінкам-військовослужбовцям [8].

Проте вагітні жінки-військовослужбовці за їхнім клопотанням та відповідно до медичного висновку, а також жінки, які мають дітей віком до трьох років, за їхнім клопотанням, при неможливості виконання обов'язків на займаних посадах, можуть бути призначені на посади з меншим обсягом роботи - рівнозначні або нижчі.

Жінок залежно від військового звання та посади дозволяється призначати: помічниками чергового військової частини; черговими; помічниками чергового КПП; черговими чи днювальними медпункту; черговими штабу, їдальні, посильними; черговими чи днювальними гуртожитку. Заборонено призначати військовослужбовців-жінок на роботи, пов'язані з перенесенням і пересуванням вантажу, вага якого перевищує встановлені граничні норми.

Що ж до розташування військовослужбовців-жінок, то їм мають виділити окремі службові житлові приміщення. Якщо військова частина розташовується табором, військовослужбовців-жінок селять в окремих наметах або приміщеннях. Відпустки військовослужбовцям-жінкам надаються у зв'язку з вагітністю та пологами, а також для догляду за дитиною до трирічного віку або тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до шестирічного віку (якщо обоє батьків військовослужбовці, то одному з них за їхнім рішенням).

Загалом, жінки в армії займаються абсолютно всім, але саме ці професії є найбільш значимими і поширеними для жінок. Тому, вище і були наведені ці приклади. Їх значимість неможливо переоцінити, вони дають надзвичайно велике підсилення війську і допомога їх значуща.

Література

1. Дмитренко І. Права жінок на військовій службі. URL: <https://www.armyfm.com.ua/ua/prava-zhinok-na-vijskovij-sluzhbi/>.
2. Медведенко Л., Теревкерко О. Військові медики відповідають на виклики війни й впроваджують зміни. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/04/14/medyky-vidpovidayut-na-vyklyky-vijny-j-vprovadzhuut-zminy/>.
3. Розинко С. Кухар на війні – головніше генерала. URL: <http://che.cn.ua/index.php/all-news/item/7318-kukhar-na-viini-holovnishe-henerala>.
4. Осадча Я. «Найкращі воїни – завжди роздовбаї». Снайперка Олена Білозерська про службу в ЗСУ та перспективи війни. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/04/17/248251/>.
5. Даниленко О. Жінки кращі снайпери ніж чоловіки – українська снайперка «Жанна Д'Арк». URL: <https://bigkyiv.com.ua/zhinky-krashhi-snajpery-nizh-choloviky-ukrayinska-snajperka-zhanna-dark/>.
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://surl.li/gdyl>.

7. Про затвердження Переліку спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями, після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних: Наказ Міністерства оборони України від 11.10.2021 року № 313. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/313_nm.pdf.

8. Про внесення змін до наказу Міністерства оборони України від 20 червня 2012 року № 412/ДСК: Наказ Міністерства оборони України від 10.02.2022 № 50.

URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/504928__689793.

Дарія Хитрук,

студентка 2 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність

Однією з умов притягнення особи до кримінальної відповідальності є досягнення встановленого законом віку*

Вік кримінальної відповідальності – визначена кримінальним законом кількість років по досягненню яких особа підлягає кримінальній відповідальності та може нести кримінальну відповідальність.

В основі визначення віку, лежить рівень розвитку свідомості неповнолітнього, здатність неповнолітньої особи адекватно усвідомлювати те, що відбувається в об'єктивному світі і відповідно цілеспрямовано виконувати ті чи інші дії.

Встановлюючи мінімальний вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність за цей злочин, законодавець, очевидно, керувався таким критерієм, як можливість особи після досягнення цього віку цілком усвідомлювати суспільну небезпеку діянь, що полягають у створенні не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань та участі в них.[1,с.320]

Важливо зазначити, що навіть якщо особа несе кримінальну відповідальність за скоєний злочин, до неї можуть бути застосовані не такі суворі заходи, як до дорослої людини.

Поряд із хронологічним віком розрізняють біологічний, соціальний та психологічний вік, досягнення хронологічного віку підлітком-правопорушником є недостатньою підставою для визначення того, чи він був здатний критично ставитися до вчиненого діяння та притягнення його до кримінальної відповідальності. У статті 22 Кримінального Кодексу України зазначається, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років.

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Світлана Ковальова

Саме з цього віку людина досягає певного рівня емоційної, духовної та інтелектуальної зрілості, що свідчить про здатність особи бути винною.[2,с.305]

У 2 частині цієї статті встановлюється знижений вік кримінальної відповідальності: чотирнадцять років - за окремі, конкретно зазначені законом злочини: умисне вбивство; умисне тяжке тілесне ушкодження; умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження; диверсію; бандитизм; терористичний акт; захоплення заручників; зґвалтування; (сексуальне насильство; грабiж; розбiй; вимагання; умисне знищення або пошкодження майна; пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів; угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна; незаконне заволодіння транспортним засобом; хуліганство; (жорстоке поводження з тваринами;) посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави.

Якщо порівняти законодавство України та інших держав, можна побачити, що мінімальний вік кримінальної відповідальності неповнолітніх у різних країнах суттєво відрізняється. Міжнародна спільнота погодилася настання кримінальної відповідальності до досягнення повноліття, більшість держав підтримує це положення.

У сучасних державах світу мінімальний вік кримінальної відповідальності відрізняється, міжнародні стандарти визнають право країн самостійно вирішувати вік, з якого настає кримінальна відповідальність.

Для прикладу, у Франції питання щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх регламентовано Ордонансом „Про правопорушення неповнолітніх”. Суб'єктом злочину, визнається особа, що досягла 13-річного віку, до таких осіб застосовуються заходи допомоги, захисту, заходи по забезпеченню нагляду та примусові заходи виховного характеру.[3,с.4]

Вік особи є обставиною, що пом'якшує покарання. Вік обов'язково має враховуватися при призначенні покарання, не дивлячись на те, чи досяг підсудний повноліття на час розгляду справи.

Література

1. Конончук А. О. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність за вчинення злочину..2017.№1.С.320.
<https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/6d3dbd4f-b42c-4b97-813a-eb769ae49799/content>

2. Бантишева О. О. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. 2023. с.305

3. Новосад В. Д., Кшик Ю. В. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність: вітчизняний та міжнародний досвід 2023.с.4
file:///C:/Users/khytr/Downloads/.pdf

Назар Чуб,

студент 1 курсу факультет № 1 «Слідства»
Харківського національного університету внутрішніх справ

Напрями діяльності Генерального штабу Збройних Сил України*

У воєнний час, коли національна безпека України під загрозою або вже порушена, Генеральний штаб Збройних Сил України відіграє критичну роль у забезпеченні ефективного керівництва та веденні війни. Під час воєнного стану Генеральний штаб має ряд важливих повноважень та функцій, які охоплюють всі аспекти військового керівництва та ведення війни. У цьому доповіді ми розглянемо ці повноваження більш докладно.

Генеральний штаб Збройних Сил України (далі - Генеральний штаб) є головним органом військового управління з планування оборони держави, стратегічного планування застосування Збройних Сил України (далі – Збройні Сили) та визначених сил і засобів інших складових сил оборони (далі – інші складові сил оборони), координації і контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та силами оборони у межах, визначених законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України [1].

Генеральний штаб Збройних Сил України в особливий період є робочим органом Ставки Верховного Головнокомандувача. Генеральний штаб Збройних Сил України в особливий період виконує функції стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони. Генеральний штаб Збройних Сил України з урахуванням пропозицій Командувача об'єднаних сил здійснює планування, координацію та контроль за підготовкою всіх складових сил оборони з метою набуття ними необхідних об'єднаних спроможностей.

Генеральний штаб Збройних Сил України очолює начальник Генерального штабу Збройних Сил України, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України.

Начальник Генерального штабу Збройних Сил України підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України [2].

---

* Наукова керівниця - доцентка кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Олена Юшкевич

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3] та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України [1] Генеральний штаб бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері оборони, стратегії воєнної безпеки, оборонному плануванні заходів щодо розвитку Збройних Сил; у підготовці проекту типового плану запровадження та забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях; організовує підготовку та здійснює керівництво Збройними Силами України, з'єднаннями, частинами та органами інших військових формувань і правоохоронних органів під час виконання ними заходів правового режиму воєнного стану; організовує діяльність військових адміністрацій, командувань видів Збройних Сил України, управлінь оперативних командувань, командувань військових з'єднань та частин Збройних Сил України на території, на якій введено воєнний стан тощо.

Аналіз чинного законодавства дозволяє визначити основні напрями діяльності Генерального штабу.

Розробка планів оборони. Генеральний штаб розробляє плани оборони, включаючи стратегічні, операційні та тактичні плани, що передбачають дії Збройних Сил та інших військових формувань в умовах воєнного стану. Вони враховують різні сценарії загрози та можливості відповіді.

Координація військових формувань. Генеральний штаб відповідає за координацію дій та забезпечує ефективний зв'язок між усіма військовими формуваннями, які беруть участь у виконанні завдань під час воєнного стану. Це включає в себе Збройні Сили, Національну гвардію, правоохоронні органи та інші військові підрозділи.

Аналіз і розвідка. Генеральний штаб здійснює аналіз та розвідку, щоб збирати інформацію про дії противника та інші фактори, які впливають на воєнну ситуацію. Ця інформація допомагає приймати обґрунтовані військові рішення.

Планування та логістика. Генеральний штаб відповідає за планування військових операцій та забезпечення логістичної підтримки. Це включає в себе постачання військ, розробку планів евакуації та медичного обслуговування поранених.

Управління військовими операціями. Генеральний штаб керує військовими операціями на різних рівнях, включаючи стратегічний, операційний та тактичний рівні. Це забезпечує координацію та ефективну ведення війни.

Захист прав і свобод громадян. Генеральний штаб забезпечує захист прав та свобод громадян в умовах воєнного стану, включаючи ведення обліку та контроль над особами, що перебувають під впливом воєнного стану.

Гуманітарна допомога і цивільний захист. Генеральний штаб організовує надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок воєнних подій, і вживає заходів для цивільного захисту.

Захист кібербезпеки. Генеральний штаб забезпечує захист інформації та важливих інфраструктур від кібератак противника. Захист кібербезпеки важливий для забезпечення функціонування комунікаційних систем та захисту конфіденційної інформації.

Медичне обслуговування та евакуація поранених. Однією з важливих функцій Генерального штабу є організація медичного обслуговування військовослужбовців і цивільних осіб, що постраждали під час воєнного стану. Це включає в себе розгортання медичних пунктів та евакуацію поранених до лікувальних закладів.

Підготовка та навчання. Генеральний штаб організовує підготовку військових кадрів та навчання особового складу Збройних Сил відповідно до потреб воєнного стану. Це включає в себе тренування для підвищення бойової готовності.

Зв'язок з міжнародними партнерами. У випадку воєнного стану Генеральний штаб веде співробітництво з міжнародними партнерами, зокрема з іншими країнами та міжнародними військовими організаціями. Це може включати обмін інформацією та координацію військових дій.

Генеральний штаб Збройних Сил України відіграє ключову роль у керівництві та координації військовими операціями під час воєнного стану. Його повноваження охоплюють багато аспектів військового керівництва, від розробки стратегічних планів до забезпечення кібербезпеки та гуманітарної допомоги. Генеральний штаб виконує ці функції для забезпечення національної безпеки та обороноздатності України в умовах воєнного стану.

Література

1. Про Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України: Указ Президента України від 30.01.2019 № 23/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23/2019#Text>.

2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n102>.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

Анастасія Шабатина,
студентка 2 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Поняття «колабораціонізм» та його походження*

Термін колабораціонізму в його класичному розумінні виник у Франції в роки Другої світової війни й означав співпрацю населення або громадян держави з ворогом. [1, с. 6]

Термін «колабораціонізм» перекладається з французької як добровільна, навмисна співпраця з окупаційною владою і надання їм всілякої допомоги. Автор цього терміна маршал Філіп Петен, який в липні 1940 року національними зборами був проголошений главою французької держави. Після зустрічі з Гітлером в жовтні 1940 року він оголосив, що Франція буде співпрацювати з переможцем Німеччиною. У своєму зверненні до французів Петен закликав їх співпрацювати з німецькою окупаційною владою. Пізніше ця концепція стала застосовуватися і до інших аспектів відносин між окупаційними силами, окупованою територією і населенням, в першу чергу до тих аспектів, які зневажливо називаються допомогою ворогові, підтримкою окупаційних сил і працюють проти основних національних інтересів або навіть є зрадою (державною зрадою). Після війни терміном «колабораціоніст / колаборант» стали називати зрадників інтересів держави й своєї Батьківщини, які співпрацювали з окупантами. [2]

У суворому розумінні поняття «колабораціонізм» та «колабораційна діяльність» не є ідентичними. Перше позначає явище співпраці місцевого населення з окупантом, певний рівень узагальнення – сукупні знання чи загальне уявлення про всі можливі прояви такої співпраці. Друге відображає конкретні форми вираження такої співпраці, які законодавець вважає суспільно небезпечними та кримінально караними. Семантика свідчить, що слово «колабораціонізм» та його синоніми «колаборантство» і «колаборування» на відміну від слів «співпраця» чи «співробітництво» мають очевидну негативну конотацію зради. Це означає, що визнання того чи іншого діяння проявом колабораціонізму, а відповідної особи – колаборантом (колабораціоністом), може бути обумовлено виключно наявністю цього зрадницького компоненту в діянні особи. [3, с. 501-502]

Сучасне поняття колабораціонізму є змістовним соціально-психологічним та етичним явищем-феноменом, що охоплює деякі із форм державної зради-співробітництва населення з окупаційною владою, її представниками, країною-агресором через різноманітні дії у військовій, економічній, політичній, інформаційній та інших сферах життєдіяльності.

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Світлана Ковальова

Загальною метою колабораційної діяльності є завдання значної шкоди державному суверенітету, територіальній цілісності та безпеці країни.

Оцінка терміна «колабораційна діяльність» з огляду на історичні та семантичні аспекти є двоякою. З одного боку, він має кілька переваг перед більш відомими його відповідниками. По-перше, раніше вже згадувалось, що термін «колабораціонізм» в історичній інтерпретації набув вузького ідеологічного забарвлення «щирої» співпраці, натомість чинна ст. 111-1 КК України передбачає широкий спектр діянь, значна частина з яких такою може й не бути (наприклад, перебування на посаді виключно з корисливих мотивів). Термін «кооперація» має інші вади – в історичних дослідженнях він позначає переважно вимушені види співпраці, зумовлені повсякденними контактами з окупантом, є іншою крайністю порівняно з колабораціонізмом. По-друге, терміном «колабораціонізм» справедливо позначають більш узагальнений феномен, явище як таке, а не конкретні діяння, що ним охоплюються. Водночас цей критичний аргумент може бути нейтралізований тим, що в чинному КК України нерідко трапляються схожі терміни, що є абстрактними за своєю суттю, але це не заважає їм вдало позначати конкретні акти злочинної поведінки (наприклад, «бандитизм», «найманство», «піратство», «шахрайство» тощо). [4, с. 145]

Отже, термін "колабораціонізм," як явище із вираженою негативною конотацією, повинен вказувати лише на форми співпраці, які приводять до офіційного правового осуду (визнання поведінки протиправною) та застосування до конкретної особи певних негативних правових заходів, що передбачені законодавством. В той же час, співпраця з окупантом, яка де-юре не визнається як шкідлива та протиправна (зокрема в умовах крайньої необхідності), не повинна позначатися як колабораціонізм, оскільки це може призвести до безпідставного клеймування невинуватих осіб та порушення прав людини.

Література

1. Гончаренко О. ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНА КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ, ЙОГО ВИДІВ ТА ОЗНАК У СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ. *Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал*. 2019. № 1 (23). С. 5–23.
2. Колабораціонізм – що це таке і хто такі колаборанти. Termin.in.ua. URL: https://termin.in.ua/kolaboratsionizm/#So_take_KOLABORACIONIZM_-_ponatta_viznacenna_prostimi_slovami (дата звернення: 11.04.2024).
3. Рубашенко М. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КЛАСИФІКАЦІЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (СТ. 111-1 КК). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. 501-506.

4. Рубашенко М. А. «Колаборація», «колабораціонізм», «співпраця», «колабораційна діяльність»: історичний та кримінально-правовий виміри термінологічного плюралізму. *Проблеми законності*. 2023. № 162. С. 131–156.

НАПРЯМ 3

Приватно-правовий

Маргарита Болотіна,

студентка 4 курсу факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету

Роль адвоката як представника у господарському судочинстві та його правовий статус*

Адвокат у господарському судочинстві виконує важливу роль, забезпечуючи ефективне представництво та захист прав та інтересів своїх клієнтів. Основою правової діяльності адвокатури України є Конституція України, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), інші законодавчі акти України, що в свою чергу відіграє ключову роль у забезпеченні правової допомоги у сфері господарського права. Згідно зі статтями 29, 59, 63 Конституції України, завданням адвокатури є забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги [3].

Слід зауважити, що адвокатура у своїй діяльності керується і локальними нормативно-правовими актами, а саме: низку положень, що регулюють діяльність, основні з них, положення про правила адвокатської етики, положення про раду адвокатів України, положення про вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, положення про помічника адвоката та інших., статутів відповідних адвокатських об'єднань, адвокатських бюро, рішень адвоката, який здійснює адвокатську діяльність.

Господарське судочинство — це важлива складова судової системи, де вирішуються суперечки та конфлікти в галузі підприємницької діяльності. Адвокат – не просто представник в суді, а головний стратег та захисник у боротьбі за справедливість в сфері бізнесу та економіки. Згідно п.1 ч.1 статті 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що адвокат - фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом [4]. Його роль важлива не лише у вирішенні конкретних спорів, але й у забезпеченні стабільності та розвитку підприємництва, утвердженні правової державності та захисті прав людини

---

* Наукова керівниця - старший викладач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права Оксана Ліщук

в економічній сфері. Таким чином, адвокат у господарському судочинстві відіграє важливу роль у забезпеченні рівності сторін перед законом та забезпеченні справедливого вирішення спорів.

Зокрема, частиною четвертою статті 60 ГПК України [1], яка є спеціальною статтею процесуального закону щодо належного підтвердження повноважень представника в суді, визначено, що повноваження адвоката як представника підтверджуються одним з таких документів: 1) довіреністю; 2) ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; 3) дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги, виданим відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» [5].

На думку О. Задніпровського, адвокат є спеціальним самостійним суб'єктом цивільного, господарського, кримінального й адміністративного процесу, що здійснює в будь-якому суді тільки одну функцію – сприяння захисту законних прав і свобод особи, що представляється ним, з обмеженими правами й обов'язками і представництво її інтересів шляхом надання юридичної допомоги [2]. Тобто можна сказати, що адвокат має особливий статус, оскільки він незалежний від державних органів, місцевого самоврядування та громадських організацій. Це підтверджується гарантіями, передбаченими законом про адвокатуру, які забезпечують невторчання у його діяльність, заборону вимагати розголошення адвокатської таємниці, рівність прав з іншими учасниками судового процесу та дотримання принципів змагальності та свободи в доказуванні.

Адвокат має право брати участь у всіх процесуальних діях визначених законом, що стосуються справи, відстоювати позицію клієнта та представляти його інтереси перед судом та іншими учасниками судового процесу. Правовий статус адвоката в господарському судочинстві визначається законом ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та включає в себе ряд ключових аспектів [4].

По - перше, адвокатська діяльність регулюється Конституцією та законами країни, що гарантує його незалежність та професійну автономію. Відповідно до законодавства, адвокат має право на недоторканість особи, вільний доступ до суду та інших органів, а також конфіденційність інформації, отриманої від клієнта. Для того щоб стати адвокатом, особа повинна мати вищу юридичну освіту та пройти спеціальну адвокатську підготовку. Після цього вона може отримати адвокатське посвідчення та здійснювати професійну діяльність у сфері господарського права.

По - друге, права та обов'язки адвоката як представника залежать від обсягу повноважень особи, яку він представляє, і в рамках повноважень, які закріплені в довіреності або договорі про надання правової допомоги. У господарському судочинстві представництво для адвоката є певним видом

публічно-правової діяльності, метою якої є надання кваліфікованої юридичної допомоги клієнтові і захист його прав, свобод та інтересів у правовому спорі з державою. Незважаючи на опосередковану роль адвоката в господарському процесі, його діяльність включає в себе обов'язки, спрямовані на повномірне вирішення справи, такі як проведення консультацій, допомога у складанні процесуальних документів, збирання доказів, участь у судових засіданнях. Також адвокат може виконувати функцію медіатора, що передбачає вирішення спору без звернення до суду, захищаючи права та законні інтереси сторін.

Зокрема, варто згадати, що А.А. Раковчен зазначає, що представник у господарському судочинстві покликаний виконувати дві основні функції: 1) захищати права та інтереси осіб, які беруть участь у справі (здійснювати правонаступництво); 2) представляти таких осіб, бути їх повіреними (здійснювати процесуальне представництво) [7, с. 254], дану думку повністю підтримуємо, оскільки головне завдання представника полягає у представленні інтересів особи-довірителя.

Правовий інститут адвокатури знаходиться на тому ж рівні, що й такі інститути, як суд і прокуратура. Проте, здійснюючи публічно-правову функцію, адвокат діє з двох сторін: з однієї – як учасник правової системи, що відповідає за свої приватні та комерційні справи, а з іншої – як представник делегованих йому повноважень державою. Важливим також є сприяння державних органів при розробці законодавства щодо незалежності статусу адвоката. Наприклад, Велика Палата Верховного суду визнала несумісним набуття статусу адвоката із статусом чинного судді. «Отримавши свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, особа, яка є суддею, окрім Закону № 1402-VIII [6], підпадає під дію Закону № 5076-VI [4], що є недопустимим, оскільки ставить під сумнів незалежність цих двох інститутів один від одного», - сказано у постанові Великої Палати Верховного Суду. Аналіз понять «адвокат» та «адвокатська діяльність», що наведені у статті 1 Закону № 5076-VI, а також зміст статей 4, 6, 19 цього Закону свідчить про те, що обставини несумісності з діяльністю адвоката, визначені статтею 7 зазначеного Закону, виникають для осіб, які мають (уже отримали) такий статус [4].

Роль адвоката в господарському судочинстві набуває особливого значення, оскільки від його дій залежить вирішення складних справ, що можуть вплинути на діяльність великих корпорацій, малого бізнесу та індивідуальних підприємців. Отже, проаналізувавши дане питання, можна зробити висновок, що захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб та інших суб'єктів господарювання визначених ЗУ «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» є головною функцією адвокатури як правового інституту.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України : Кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII : станом на 27 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 02.05.2024).
2. Задніпровський О. Здійснення представництва в суді адвокатами і іншими особами. *Юридична практика*. 12.08.2003. № 32 (294).
3. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI : станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
5. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI : станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення: 02.05.2024).
6. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII : станом на 26 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
7. Раковчен А.А. Представництво в господарському процесі АЕРО – 2020. *Повітряне і космічне право*: [Матеріали всеукраїнської конференції молодих учених і студентів. Київ, Національний авіаційний університет, 20 листопада 2020 р.] Том 2. Тернопіль: Вектор. 266 с. С. 254-256

Олексій Бондаренко,

студент 2-го курсу кафедри соціально-економічних дисциплін
Комунального закладу вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»

Особливості нормативно-правового регулювання спадкових правовідносин в Україні

Здійснення права на спадкування сьогодні – одне із найважливіших питань у сфері спадкування. Право на спадкування є вихідним правовим інститутом спадкового права, навколо якого реалізується здійснення прав спадкоємців, їх охорона та захист. Спадкоємець, у якого виникло право на спадкування, отримує право на його реалізацію (здійснення).

Спадкування – це комплекс самостійних, проте водночас взаємопов'язаних правовідносин, зокрема правовідносин, що виникають із факту відкриття спадщини; прийняття чи відмови від неї; правовідносин, що

виникають щодо охорони спадкового майна; щодо виконання заповіту. Головною рисою спадкових право-відносин, яка дає змогу відмежовувати їх від інших цивільних правовідносин, є те, що вони виникають у зв'язку з переходом майна від однієї особи до іншої, а також зумовлені єдиною причиною, а саме смертю власника [1, с. 12].

Правове регулювання спадкових відносин здійснюється на основі сукупності правових норм, які містяться в нормативно-правових актах різної юридичної сили та якими тим чим іншим чином визначено сутність та порядок переходу прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) [2, с. 12]. В. А. Чуловський, досліджуючи природу спадкових правовідносин у дисертаційному дослідженні, доходить висновку, що спадкові відносини регулюються нормами приватного права України, якщо інше не впливає з норм Закону України «Про міжнародне приватне право» і не суперечить Конституції України. Правова природа спадкових відносин обумовлена взаємодією та взаємозв'язком норм спадкового права з нормами інших галузей права, зокрема нормами нотаріального процесу, цивільного процесу, цивільного права, міжнародного приватного права, податкового права [3, с. 192].

Характерною особливістю спадкового права є те, що воно майже не розвивається поза межами кодифікованих актів законодавства, тобто ЦК України. Якщо такі підгалузі цивільного права, як сімейне, житлове право, право інтелектуальної власності, мають своєю джерельною основою не тільки ЦК України, а й інші законодавчі акти (Сімейний кодекс, Житловий кодекс, численні закони та інші нормативно-правові акти про охорону прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності), то стосовно спадкового права можна сказати, що концентрованим вираженням його норм є саме ЦК України.

Варто зазначити, що хоча основним кодифікованим нормативно-правовим актом, яким врегульовано спадкове право, є ЦК України [4], але відповідно до п. п. 1, 4 Прикінцевих та перехідних положень, ЦК України 2004 р. набув чинності 1 січня 2004 р., а до правовідносин, що виникли до цього моменту, застосовуються норми ЦК УРСР 1963 р. Також правове регулювання спадкових правовідносин здійснюється на основі Закону України «Про нотаріат» [5].

Можна відзначити, що норми спадкового права містяться й у деяких інших законодавчих актах, наприклад, Земельному кодексі України, законах України «Про міжнародне приватне право», «Про банки і банківську діяльність» тощо, однак такі «поодинокі зазначення» мають фрагментарний характер і не свідчать про багатоджерельність спадкового права.

Не аби яке місце серед умов новелізації спадкового права займає курс держави на європейську інтеграцію, що вимагає приведення законодавства

України у відповідність до законодавства Європейського Союзу (далі ЄС). в Україні існує розвинута нормативна база стосовно проведення адаптації національного законодавства до законодавства країн ЄС.

У цьому аспекті слід назвати: Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС, схвалену постановою Кабінету Міністрів України від 16.08.1999 р. № 1496; Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, схвалену Законом України від 21.11.2002 р. № 228-IV; Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затверджену Законом України від 18.03.2004 р. Із ратифікацією 16.09.2014 р. Угоди між Україною та ЄС процес євроінтеграції нашої держави перейшов у практичну фазу [6, с. 181-187].

Кількість багатосторонніх міжнародних договорів у сфері спадкування є порівняно невеликою. Через істотні розбіжності у спадкових законодавствах країн світу численні спроби масштабної уніфікації правил із питань спадкування були не досить вдалими; ще менш успішною стала імплементація норм відповідних міжнародно-правових актів у державах, що їх підписали. Утім сьогодні існує кілька важливих багатосторонніх документів у цій сфері, що стосуються головним чином колізійних і матеріально-правових питань спадкування за заповітом [7, с. 154–168].

Не останнє місце посідають і підзаконні акти в системі правового регулювання спадкуванні в Україні, забезпечуючи таким чином виконання законів шляхом конкретизованого, деталізованого нормативного регулювання, всієї сукупності суспільних відносин. Право на спадкування можуть регулюватись актами Президента України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, які не можуть суперечити положенням ЦК України або іншому закону (ч. 3, 4 ст. 4 ЦК України).

Важливе значення для правильного застосування норм спадкового законодавства і вирішення судових спорів, які виникають при спадкуванні майна, мають постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 7 «Про судову практику у справах про спадкування» [8], лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 травня 2013 р. № 24-753/0/4-13 «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» [9], а також рішення Конституційного Суду України, ухвалені щодо офіційного тлумачення норм спадкового права, в тому числі Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Запорожцева Олександра Семеновича щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України (справа про право на обов'язкову частку у спадщині повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця) [10].

Отож, актуальність розвитку і модернізації спадкового права зумовлена над швидкій історичній формації суспільства. Чинний ЦК України сьогодні

відповідає та віддзеркалює потреби суспільного життя в приватному секторі сімейного права. Аналізуючи спадкове законодавство, можемо ствердно сказати, що спадкове законодавство потребує оновлення, що сприятиме удосконаленню його та єдності правильного застосування у судовій практиці та нотаріальній з метою повної реалізації прав громадян.

Література

1. Заїка Ю.О. Становлення і розвиток спадкового права в Україні : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 ; Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка. Київ, 2007. 33 с.

2. Акімова А. О. Особливості природи і специфіки правового регулювання відносин із захисту спадкових прав. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019 № 41 том 2. С. 4-7. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc41/part_2/3.pdf.

3. Чуловський В.А. Правове регулювання спадкових відносин в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2018. 225 с.

4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

5. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>.

6. Кухарев О.Є. Ключові питання адаптації спадкового законодавства України до законодавства країн Європейського Союзу. *Європейські перспективи*. 2019. № 2. С. 181-187.

7. Кисіль В. Спадкові відносини в сучасному міжнародному приватному праві. *Право України*. 2013. № 7. С. 154–182.

8. Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>.

9. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 травня 2013 р. № 24-753/0/4-13. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>.

10. Рішення Конституційного Суду України, ухвалені щодо офіційного тлумачення норм спадкового права, в тому числі Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Запорожцева Олександра Семеновича щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України (справа про право на обов'язкову частку у спадщині повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-14#Text>.

Анастасія Гіптенко,
магістр 1 року навчання юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Правовий режим землі та майна в фермерському господарстві*

В сучасних умовах аграрна галузь стала однією з ключових для розвитку економіки України. Фермерські господарства є невід'ємною складовою аграрного сектору та забезпечують необхідні продукти для внутрішнього споживання та експорту. Проте, як і в будь-якій галузі економіки, у фермерському господарстві виникають різноманітні правові проблеми, зокрема щодо правового режиму землі та майна.

Правовий режим землі та майна в фермерському господарстві регулює порядок власності, використання, захисту та обігу земельних ділянок та майна, що належать фермерському господарству. Це включає в себе правові норми, які встановлюють процедури та умови використання землі та майна, правила реєстрації прав власності, процедури відшкодування шкоди, заподіяної земельними роботами та інші питання, пов'язані з використанням землі та майна в фермерському господарстві.

У зв'язку з тим, що фермерські господарства є невеликими підприємствами з обмеженим бюджетом та ресурсами, правові проблеми можуть виникати дуже часто. Тому дуже важливо мати достатні знання про правовий режим землі та майна, щоб правильно користуватися своїми правами та уникати правових проблем.

Фермерське господарство, як галузь, що забезпечує продовольчу безпеку та економічний розвиток країни, потребує системи правового регулювання, яка забезпечить адекватний захист прав власності на землю та майно, сприятиме інвестиціям та розвитку сільських територій, а також враховуватиме екологічні та соціальні аспекти сільськогосподарської діяльності.

1. Основні принципи правового режиму землі та майна в фермерському господарстві

Принцип власності та володіння: Гарантія права власності на землю та майно є важливою складовою стабільного розвитку аграрного сектору. Цей принцип передбачає, що власник має право вільно розпоряджатися своєю власністю, включаючи земельні ділянки та сільськогосподарське обладнання.

Прозорість та доступність інформації: Ефективний правовий режим передбачає доступність та прозорість інформації про земельні ділянки, права власності, умови використання та обміну нерухомістю.

---

* Наукова керівниця – професорка кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені В.З. Янчука Олена Гафурова

Екологічна безпека та стале використання ресурсів: Законодавство має сприяти збереженню природних ресурсів та довкілля, забезпечуючи екологічну безпеку та стале використання земельних ресурсів.

Соціальна відповідальність: Правовий режим повинен враховувати соціальні аспекти сільського господарства, забезпечуючи соціальну захищеність сільських громад, а також захист прав працівників та місцевого населення.

2. Форми власності на землю та майно в фермерському господарстві

Приватна власність: Власність на земельні ділянки та майно може належати фізичним та юридичним особам, що сприяє розвитку підприємництва та інвестицій в аграрний сектор.

Колективна власність: Колективні форми власності, такі як кооперативи та аграрні об'єднання, можуть сприяти об'єднанню зусиль фермерів для ефективного використання земельних ресурсів та спільного виробництва.

Державна власність: Держава може мати власність на окремі земельні ділянки та майно, які використовуються для реалізації стратегічних цілей аграрного розвитку та національної безпеки.

3. Регулювання обороту землі та майна в фермерському господарстві

Законодавчі акти та правові норми: Правовий режим землі та майна визначається законодавчими актами та правовими нормами, які регулюють власність, обмін, оренду та використання земельних ділянок та майна.

Механізми контролю та нагляду: Державні органи та установи здійснюють контроль та нагляд за дотриманням законодавства про землю та майно, а також забезпечують вирішення спорів та конфліктів у сфері власності.

Судовий захист прав: Фермери та інші власники мають право на судовий захист своїх прав в разі порушення законодавства про землю та майно, включаючи право на компенсацію збитків та відновлення порушених прав.

4. Соціально-економічні та екологічні аспекти правового режиму в фермерському господарстві

Розвиток сільських територій: Правовий режим повинен сприяти стимулюванню інвестицій та розвитку інфраструктури в сільських регіонах, що сприятиме підвищенню якості життя місцевого населення та розвитку сільськогосподарського сектору.

Екологічна безпека: Законодавство про землю та майно має враховувати екологічні аспекти сільського господарства та забезпечувати захист природних ресурсів та довкілля від негативного впливу сільськогосподарської діяльності.

Україна має розвинутий аграрний сектор, який в значній мірі базується на фермерських господарствах.

Правовий режим землі та майна в фермерському господарстві є важливою складовою успішного функціонування таких господарств.

Законодавство України передбачає різні форми права власності на землю, зокрема приватну власність, оренду, довічне утримання та інші. Кожна з них має свої особливості, обмеження та переваги.

Фермерські господарства можуть володіти земельними ділянками у формі приватної власності або користуватись ними на умовах оренди.

На практиці існує декілька проблем, пов'язаних з правовим режимом землі та майна в фермерському господарстві, зокрема недостатня правова регламентація взаємовідносин між землевласниками та орендарями, складнощі при визначенні меж земельних ділянок та їх площі, проблеми з наданням земельних ділянок у власність чи користування громадянам.

Однак, правовий режим землі та майна в фермерському господарстві має свої позитивні сторони. Наприклад, уряд здійснює підтримку розвитку фермерських господарств шляхом надання пільг та підтримки у відкритті та функціонуванні аграрних кооперативів.

Також, укладення договорів оренди землі дозволяє фермерам отримати доступ до землі, яка б знаходилась за межами їхніх власних земельних ділянок.

Отже, правовий режим землі та майна в фермерському господарстві є важливим фактором для успішного розвитку аграрного сектору України. Незважаючи на проблеми, які існують на практиці, існують позитивні аспекти, такі як державна підтримка та можливість укладення договорів оренди. Необхідно продовжувати розвивати та вдосконалювати законодавство у цій сфері, забезпечуючи належні права та інтереси всіх сторін, що займаються фермерським господарством.

Таким чином, Україна зможе підтримати та збільшити обсяги виробництва в аграрному секторі, покращити економічні показники та забезпечити сталість розвитку цієї галузі.

Правовий режим землі та майна в фермерському господарстві є важливим елементом розвитку сільського господарства та забезпечення стабільності та ефективності в цій галузі.

Це вимагає системи правового регулювання, яка забезпечить адекватний захист прав власності, сприятиме розвитку інвестицій та стимулюванню розвитку сільських територій, а також забезпечить екологічну безпеку та соціальну відповідальність сільськогосподарської діяльності.

Література

1. Данилюк І. Є. Правові засади взаємовідносин держави та суб'єктів господарювання в земельній сфері: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук. - Х., 2014.

2. Марущак І. І. Правове регулювання землевпорядкування: навч. посібник. Івано-Франківськ: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2014.
3. Шевчук В. О. Земельне право України: навч. посібник. - Київ: Юрінком Інтер, 2020.
4. Яковлева О. Ю. Правові засади державного контролю та нагляду у сфері земельних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. - Київ, 2017.
5. Багмет М. Є. Правові засади охорони земель в Україні: монографія. - Київ: Вид-во Ін-ту законодавства Верховної Ради України, 2013.
6. Гафурова О.В. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: права і обов'язки членів. Монограф. Київ: МАУП, 2006.
7. Гафурова О.В., Новак Т.С. Правове регулювання трудових відносин у сільському господарстві України. Монографія. Київ: К:ЦП «Компринт», 2015.
8. Правові основи майнових і земельних відносин: навч. посіб. за заг. ред. В.М. Єрмоленка. Київ: Магістр–XXI сторіччя, 2006.
9. Аграрне право України : підруч. за заг. ред. В.М. Єрмоленка. Київ: Юрінком Інтер, 2010.
10. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 16: земельне та аграрне право. ред. кол.: М.В. Шульга, В.В. Носік, П.Ф. Кулинич. Харків: Право, 2019.
11. Юридична енциклопедія: у 6 т. / за ред. Ю. С. Шемшученка. - Київ: Українська енциклопедія, 2003-2007.
12. Закон України Про землеустрій зі змінами 2023 рік №858-IV від 22.05.2003, редакція від 19.11.2022.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>
13. Закон України Про оренду землі зі змінами 2023 рік №161-XIV від 06.10.1998, редакція від 26.09.2022.
URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T980161?an=1>
14. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
15. Закон України Про оцінку земель зі змінами 2023 рік №1378-IV від 11.12.2003, редакція від 24.07.2021.
URL: https://urst.com.ua/act/pro_otsinku_zemel
16. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року, редакція від 01.01.2023 року.
URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030435>
17. Земельний кодекс України від 25.10.2001 року, редакція від 19.10.2022 року.
URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T012768>

18. Проект Закону України від 15.04.2022 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану.

URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI07289A?an=2>

19. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення від 31.03.2020 року.

URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t200552>

20. Закон України Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо проведення земельних торгів від 18.02.2016 року.

URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T161012>

Валерія Горбач,

курсантка 3-го курсу навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Проблеми доказування у цивільному процесі*

Доказування є одним з найважливіших елементів цивільного процесу. Так як у статті 2 Цивільного процесуального кодексу України вказано, що завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [1], то і вирішення справи, яке полягає в ухваленні судом законного й обґрунтованого рішення, має ґрунтуватися, перш за все, на доказах, які суд повинен дослідити в судовому засіданні, оскільки вони встановлюють обставини, які необхідні для справедливого вирішення справи. З цього випливає, що від успішного проведення процесу доказування залежить вирішення справи по суті. Однак у цивільному процесі існує ряд проблем, які ускладнюють або унеможливають належне доказування [2, с.85].

Для більшого розуміння цієї проблеми, почнемо з поняття "доказування". Доказування у цивільному процесі - це діяльність суду, сторін та інших учасників процесу, спрямована на встановлення фактичних обставин справи, які мають значення для вирішення справи. Воно здійснюється на основі принципу змагальності. Це означає, що сторони мають рівні права на збирання, подання та дослідження доказів. А суд у свою чергу повинен розглянути всі докази в їх сукупності, щоб прийняти рішення - достатність доказів. Аналізуючи наукові дослідження серед проблем, які виникають у процесі доказування можемо виокремити наступні:

---

* Наукова керівниця – викладачка кафедри цивільного права та процесу Марина Логінова

- недостатня активність сторін у збиранні доказів. Сторони часто не вживають необхідних заходів для збирання доказів, які підтверджують їхні вимоги або заперечення. Це пов'язано з такими факторами, як недостатній рівень матеріального забезпечення, небажання витратити час і кошти на збирання доказів;

- необґрунтовані заперечення проти прийняття доказів. Часто сторони заперечують прийняття доказів з необґрунтованих причин, і це може призвести до того, що суд не зможе встановити фактичні обставини справи;

- необґрунтовані відмови у визнанні доказів належними, допустимими та достовірними. Суд може відмовити у визнанні доказів належними, допустимими та достовірними, якщо вони не відповідають вимогам закону. Однак іноді суд відмовляє у їх визнанні з не обґрунтованих підстав.

Проаналізувавши вищесказане, можемо виокремити деякі аспекти, які будуть поліпшувати умови доказування у цивільному процесі. Задля цього пропонуємо наступне:

- посилити активність у збиранні доказів, тобто потрібно підвищити юридичну грамотність учасників цивільного процесу, надати сторонам додаткових прав та гарантій у збиранні доказів;

- вдосконалити процедуру прийняття та оцінки доказів - встановити більш чіткі критерії для прийняття доказів, а також посилити контроль за законністю дій суду при їх прийнятті та оцінці.

Отже, проблеми доказування у цивільному процесі є серйозними та можуть впливати на результат судового рішення. Недостатня кількість або якість доказів можуть призвести до неефективного вирішення цивільної справи. Для забезпечення справедливості судових рішень необхідно забезпечувати дотримання таких ознак як: достатність, допустимість, достовірність та належність доказів, а також усіх правил доказування.

Література

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV: станом на 31.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 05.01.2023).

2. Бутрин-Бока Н., Ботвинник В. Доказування у цивільному процесі. *Збірник наукових праць. Юридичний факультет Тернопільського національного економічного університету*. Тернопіль, 2020. С. 182.

Державно-приватне партнерство: проблеми договірної врегулювання

У сучасному суспільстві державно-приватне партнерство (далі - ДПП) є ключовим інструментом для сучасного оновлення економіки та вирішення різноманітних соціально-економічних проблем, включаючи інфраструктурні, через спільне використання ресурсів як державних, так і приватних суб'єктів.

В Україні головним актом у сфері державно-приватного партнерства є Закон України "Про державно-приватне партнерство" №2404-VI (далі – Закон), який визначає організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів із приватними партнерами й основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі[4]. Згідно з положеннями зазначеного закону, під державно-приватним партнерством розуміється співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади й органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами.

Щодо регулювання відносин ДПП, то зазначений закон передбачає, що у рамках здійснення ДПП можуть укладатися договори про концесію; управління майном (виключно за умови передбачення у договорі, укладеному в рамках ДПП, інвестиційних зобов'язань приватного партнера); спільну діяльність; інші договори. Зазначене положення свідчить про диспозитивність законодавця, що суперечить засадам, згідно якими органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Тому, виникають певні незгодженості з приводу договірної регулювання, які повинні бути вирішені на законодавчому рівні.

Також, спеціальним законом у сфері ДПП визначено, що відносини, пов'язані з ініціюванням ДПП, вибором приватного партнера, підготовкою до укладення, визначенням змісту договору, укладенням та виконанням договорів, укладених у рамках здійснення державно-приватного партнерства, регулюються нормами цього закону, якщо інший порядок ініціювання відповідної форми державно-приватного партнерства, вибору приватного партнера, підготовки до укладення, визначення змісту договору, укладення та виконання таких договорів не визначений законом, що

регулює відповідну форму здійснення державно-приватного партнерства. Тобто, у випадку відсутності чітких вимог до угоди ДПП, законодавець відсилає до вимог, установлених спеціальними законами відповідно до кожної договірної форми (в тому числі положення Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України) [1, 2].

Так, прикладом відсутності належного регулювання відносин у сфері ДПП є відсутність спеціального закону, що врегулював би відносини, які виникають при укладанні договору про спільну діяльність. Закон України «Про інститути спільного інвестування» [5] визначає, що інститут спільного інвестування – це корпоративний або пайовий фонд. В той же час, згідно зі змістом Закону України «Про державно-приватне партнерство» державне підприємство, комунальне підприємство, підприємство Автономної Республіки Крим або господарське товариство, 100% статутного капіталу якого належать державі, територіальній громаді чи Автономній Республіці Крим, може брати участь у договорі, укладеному в рамках державно-приватного партнерства на стороні відповідного державного партнера. Відтак, корпоративний фонд для інвестування ДПП не може використовуватися через невідповідність вимогам законодавства, а пайовий фонд може виступати лише як спеціальна конструкція для прямої інвестиційної діяльності. Тож, для регулювання спільної діяльності необхідно звернутися до Цивільного кодексу України. Відповідно до ст. 1130 ЦК України, за договором про спільну діяльність сторони (учасники) зобов'язуються спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить законові. Спільна діяльність може здійснюватися на основі об'єднання вкладів учасників (просте товариство) або без об'єднання вкладів учасників[2]. Це свідчить, договір про спільну діяльність, який передбачений для використання державним і приватним партнером для регулювання відносин надає лише загальне уявлення про договір.

Проблемні питання виникають при укладенні договору управління майном. Відповідно до ст. 1029 ЦК України за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача)[2]. Даний договір передбачає від бізнесу чітку ідентифікацію, що доволі складно. Доцільніше для регулювання таких відносин використовувати договір довірчого управління майном, за яким в управителя виникає право довірчої власності на отримане в управління майно. У такому випадку, хоча і відсутній чітко визначений зміст повноважень одного з контрагентів – довірчого управителя, але сторони все ж взаємовідкриті і прагнуть досягти максимально кращого результату. Хоча навіть в цьому разі, довірче

управління за своєю правовою природою більш нагадує договір послуги, а не партнерський договір.

Не менш проблемним у ДПП є укладення договору концесії. На відмінну від попередніх, даний договір врегульований спеціальними законами «Про концесії»[3]. В Україні, концесійний договір, що укладається в рамках ДПП, може мати місце лише стосовно тих об'єктів, які збігаються у переліку Закону “Про державно-приватне партнерство” та Закону “Про концесії”, що звужує можливості цього виду договору.

Водночас, у всіх вищевказаних договорах відсутня базова конструкція, що включає вимоги до суб'єктного складу та особливостей правосуб'єктності учасників, умови укладення, що зумовлюють публічний інтерес, необхідність застосування державної допомоги як окремої умови договору, контроль ефективності використання такої допомоги та реалізації проекту, відповідальність за зловживання засобами державної допомоги тощо. Це свідчить про необхідність доопрацювання законодавства, що регулює питання договірних відносин у сфері ДПП враховуючи специфіку таких відносин. Щодо подальших напрямків дослідження, важливо проаналізувати стан виконання договірних зобов'язань у сфері ДПП та особливості судового оскарження договорів у сфері ДПП.

Література

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 25.04.2024).
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 25.04.2024).
3. Про концесію: Закон України від 03.10.2019 №155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text> (дата звернення: 25.04.2024).
4. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 25.04.2024).
5. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text> (дата звернення: 25.04.2024).

Анастасія Даценко,

студентка 2 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Особливості правового регулювання робочого часу та часу відпочинку в умовах воєнного стану*

В Україні 24 лютого 2022 р. на підставі Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389-VIII1 був уведений режим воєнного стану. У березні 2022 р. Верховна Рада України у зв'язку з уведенням воєнного стану ухвалила Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX (далі – Закон № 2136-IX), який діє протягом дії воєнного стану та втрачить чинність після його скасування. Цим Законом запроваджено низку змін в організацію трудової діяльності, змінено порядок застосування деяких норм Кодексу законів про працю України, визначено особливості регулювання трудових відносин працівників усіх установ, підприємств та організацій незалежно від форм власності та виду діяльності, а також осіб, які працюють за трудовим договором із фізичними особами [1, с. 106-107].

Статтею 6 Закону № 2136-IX встановлено, що в період воєнного стану робочий час не повинен перевищувати 60 годин на тиждень і 50 годин, якщо працівнику встановлена скорочена тривалість робочого часу. Стосовно 5-ти, чи 6-ти денного робочого тижня, то роботодавець може встановлювати такий режим за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення). Щотижневий безперервний відпочинок може бути скорочено до 24 годин. Також у період воєнного стану не застосовуються норми статті 53 КЗпП України щодо скорочення тривалості роботи на одну годину напередодні святкових і неробочих днів [3; 5, с. 92].

Отже, можемо зробити висновок, що збільшення нормальної тривалості робочого часу до 60 годин на тиждень (лише на період воєнного стану) є правом, а не обов'язком роботодавця. Таке збільшення має обґрунтовуватися потребою більш ефективної діяльності установи чи організації в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення. Варто звернути увагу на те, що відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону № 2136-IX встановлення п'ятиденного або шестиденного робочого тижня залишається на розсуд роботодавця. Питання щодо визначення часу початку і закінчення щоденної роботи (зміни) також залишається на розсуд роботодавця [1, с. 114].

Щодо відпусток, то Законом № 2136-IX визначено, що тривалість щорічної основної оплачуваної відпустки становить 24 календарні дні. Отже, в період дії воєнного стану норми Закону України «Про відпустки» щодо

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені В.З.Янчука Тамара Новак

щорічних оплачуваних відпусток більшої тривалості для окремих категорій працівників не застосовуються. Крім того, ч. 2 ст. 12 Закону № 2136-IX встановлює право роботодавця відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури. Водночас на період дії воєнного стану працівник має право на відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку, визначеного у ч. 1 ст. 26 Закону України «Про відпустки» [4, с. 138].

Цікавим є той факт, що 22.11.2023 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання та використання відпусток, а також інших питань» (набув чинності 24.12.2023 р.), який вносить багато змін у трудове законодавство з питань надання відпусток різним категоріям працівників як у мирний час, так і під час воєнного стану. Саме цим Законом розширено перелік працівників, яким роботодавець має право відмовити у наданні відпустки в період дії воєнного стану, а саме: це працівники, які залучені до виконання робіт, виробництва товарів оборонного призначення або до виконання мобілізаційного завдання (замовлення) [2, с. 110].

Таким чином, оголошення воєнного стану в Україні призвело до введення спеціального законодавства щодо трудових відносин. Згідно з цим законодавством, робочий час може бути збільшений до 60 годин на тиждень, проте це є правом, а не обов'язком для роботодавців. Важливо також зауважити, що умови надання відпусток під час воєнного стану теж зазнали змін: роботодавці можуть відмовити у наданні відпусток певним категоріям працівників, залученим до важливих оборонних чи мобілізаційних завдань. Ці зміни в законодавстві створюють додаткові вимоги та обмеження для трудових відносин у період дії воєнного стану.

Література

1. Bortnyk S. M. To the question on the peculiarities of the legal regulation of labor relations in the martial law conditions. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*. 2022. Т. 97. № 2. С. 106–117. URL: <https://doi.org/10.32631/v.2022.2.09> (дата звернення: 21.04.2024).
2. Волинець В. Особливості правового регулювання відпусток у період воєнного стану. *Право.ua*. 2023. № 4-2. С. 107–112. URL: <https://doi.org/10.32782/law.ua.2023.4-2.16> (дата звернення: 21.04.2024).
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 21.04.2024).

4. Слома В. М. Особливості правового регулювання трудових відносин в умовах воєнного стану. *Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету*. 2022. С. 136–138.

5. Чубар А. Р., Киян В. Я. Окремі питання організації трудових відносин в умовах воєнного стану. *Jurisprudence. «Colloquium-journal»*. 2022. № 15 (138). С. 89–93.

Вікторія Донець,

студентка 4 курсу юридичного факультету
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Цифрова копія людини та правове регулювання штучного інтелекту

Технології дійшли до того, що ми не можемо торкатися близької нам людини, але маємо змогу з нею поспілкуватися, або переписуватися. Насправді, звучить фантастично, але можливість уже пропонують, використовуючи штучний інтелект, який аналізує дані та всю інформацію про померлу особу та створює його віртуальну копію, з якою можна говорити через чатбот.

Значного вдосконалення досягли такі новітні технології на основі штучного інтелекту, як ChatGPT. Вони: мають пам'ять, планують, розповідають повсякденну для нас інформацію, яку отримують завдяки навчанню, отримуючи данні з книг, статей, фільмів, журналів та вивчаючи як спілкуються живі люди копіюючи їх манеру спілкування та типові розмови, я б додала, що в деякій мірі замінюють людину.[1]

Розглянемо приклади:

Додаток Rememoгу, пропонує людям створити власну цифрову копію, яка залишиться після їх смерті.[1]

HereAfter, збирає дані через додаток, який опитує людину та отримує інформацію, щодо основних аспектів її життя, щоб після її смерті близькі могли спілкуватися чатботом. Він матиме спогади померлого і зможе ділитися фотографіями, що стосуються особливих моментів з його життя та життя рідних. [2]

Дослідники занепокоєні, адже проблема з цифровими привидами може вийти за межі завдання індивідуальної шкоди та стати справжньою загрозою суспільству. Можливий новий вид злочину - викрадення цифрової людини, і в такому разі зловмисники можуть дістатися конфіденційної інформації, як-от фінансових даних, паролів, розташування цінних речей, або ж інформації, якою можна шантажувати близьких померлого.

В гіршому випадку злочинці можуть зламати систему і вимагати гроші від людей за можливість продовжити спілкування з цифровою копією, або ж можуть видавати себе за самого привида, отримуючи від близьких потрібну інформацію через обман.

Крім того, наразі не врегульовано питання, щодо використання даних померлих людей, тому потрібно це врегулювати задля мінімізації ризиків зловживання копіями людей, визначити, хто має право створювати копії людей на яких підставах і з якими даними.

Є й негативні сторони, щодо створення цифрової копії, які несуть за собою певні наслідки, для прикладу, журналістка Джоанна Штерн вирішила перевірити стан технологій відео та голосового штучного інтелекту, створивши свою копію за допомогою програми Synthesia. Вона назвала свою копію AI Джоанна поставивши перед нею кілька завдань.[3]

Першим завданням цифрової копії журналістки було, обдурити банк і перевірити свою сім'ю. Для цього вона використовувала функцію Deepfake Call, яка дозволяє телефонувати з будь-яким голосом. AI Джоанна зателефонувала до банку і попросила переказати гроші на інший рахунок. Цифрова копія успішно пройшла перевірку особи, використовуючи останні чотири цифри номера соціального страхування та дату народження Джоанни Штерн, які вона знайшла в інтернеті. [3]

Потім AI Джоанна зателефонувала чоловікові справжньої Джоанни та попросила купити їй дорогоцінний подарунок. Чоловік не запідозрив нічого підозрілого, поки нейромережа не почала говорити про свою любов до футболу, який не цікавить справжню Джоанну Штерн.

Можемо зробити висновок, що технології відео та голосового штучного інтелекту мають як позитивні, так і негативні сторони. З одного боку, вони можуть бути корисними для освіти, розваг і комунікації. З іншого боку, вони можуть бути використані для шахрайства, дезінформації та порушення приватності. [4]

Тобто суспільний діалог щодо доцільності цифрових привидів має пройти за участю експертів різних сфер суспільства: від ШІ-дослідників, фахівців із взаємодії людини та комп'ютера до психологів та законодавців. [5]

Отже, можна розглядати регулювання штучного інтелекту як стратегічну мету для ЄС і як можливу історію успіху. Регулювання може стати ключем до забезпечення правової визначеності та гарантії до-тримання прав людини в епоху цифрових технологій. Але створення, впровадження та використання ШІ, має відповідати інтересам безпеки людини, збереження її особистого простору, волі та самосвідомості. Крім того, розроблення та використання систем ШІ повинно здійснюватися лише за умови дотримання верховенства права, основоположних прав і свобод людини та громадянина, демократичних цінностей, а також забезпечення відповідних гарантій під час впровадження таких технологій.

Література

1. Віртуальне воскресіння. Як штучний інтелект створює цифрові копії померлих і чим це небезпечно - <https://nauka.ua/article/virtualne-voskresinnya-yak-shtuchnij-intelekt-stvoryuue-cifrovi-kopiyi-pomerlih-i-chim-ce-nebezpechno>

2. Цифрова копія дівчини змогла обдурити банк: як штучному інтелекту це вдалося- <https://focus.ua/uk/digital/563617-cifrova-kopiya-divchini-zmogla-obduriti-bank-yak-shtuchnomu-intelektu-ce-vdalosya>

3. Штучний інтелект: проблеми та перспективи правового регулювання в Україні та ЄС - <https://pravo.ua/shtuchnyi-intelekt-problemy-ta-perspektivy-pravovoho-rehulivannia-v-ukraini-ta-ies/>

4. Сергій Барбашин, адвокат, керуючий партнер Штучний інтелект: правове регулювання в Україні та ЄС - <https://barbashyn.law/en/statti/shtuchnyi-intelekt-pravove-regulyuvannya-v-ukrayini-ta-yes/20>.

5. Кривицький Ю. В«ШІ як інструмент правової реформи» Автор: - (<http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/19959/1/document%25%2020%289%29.pdf>)<http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/19959/1/document%20%289%29.pdf>
<http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/19959/1/document%25%2020%289%29.pdf>)

Марія Кушко,

студентка 3 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Недійсність заповіту у судовій практиці: порівняльний аналіз*

Однією з найпоширеніших підстав набуття права власності на майно є спадкування, яке, за цивільним законодавством України, здійснюється у двох видах: за заповітом або за законом. Порядок спадкування за заповітом регулюється Главою 85 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ). Проте на практиці часто зустрічаються випадки недійсності заповіту, що спонукає осіб, чиї права та інтереси порушуються, звертатися до суду. При вирішенні таких справ, суди ухвалюють рішення, що впливають не лише на інтереси особи, яка була ініціатором такої справи, а й на подальше прийняття судових рішень у аналогічних спорах.

Відповідно до ч. 1 та 2 ст. 1257 ЦКУ заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є нікчемним. За позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі [1]. З цього випливає, що ЦКУ визначається два види недійсності заповіту: нікчемність та оспорюваність.

Як відомо заповіт є одностороннім правочином і на основі цього у судовій практиці спостерігається застосування норм про недійсність

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри цивільного та господарського права Інна Горіславська

заповіту на рівні з нормами про недійсність правочинів. Якщо звернути увагу на формулювання ч. 2 ст. 1257 ЦКУ, можна зауважити, що недійсність заповіту суд може визнати, якщо виникнуть сумніви щодо того, чи волевиявлення заповідача відповідає його волі. Схоже положення міститься у ч. 3 ст. 206 ЦКУ, де волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі, адже при недотриманні однієї з частин ст. 203 ЦКУ правочин визнається недійсним. Але у будь-якому випадку варто враховувати особливості та відмінності заповіту від загального визначення одностороннього правочину.

Цікавим прикладом щодо встановлення справжньої волі спадкодавця при складанні заповіту слугуватиме постановою Другої судової палати Касаційного цивільного суду № 754/3162/21. Ситуація полягала у наступному. Позивач ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_3 про визнання заповіту недійсним, на підставі того, що спадкодавець ОСОБА_4 (син ОСОБИ_1) помер о 05 год. 00 хв., після чого нотаріусом було посвідчено заповіт, де все майно ОСОБА_4 заповідає ОСОБИ_3. Реєстрація заповіту відбулася о 15 год. 11 хв. у день смерті. На основі того, що заповіт було посвідчено вже після смерті спадкодавця, ОСОБА_1 у позовній заяві посилався на те, що правоздатність та дієздатність ОСОБИ_4 у зв'язку зі смертю припинилася, а також на момент складання заповіту ОСОБА_4 була важко хвора і такий стан не відповідав її справжній волі. Але Верховний Суд зауважив, що згідно із пунктом 2.9 Положення про Спадковий реєстр реєстратор вносить відомості до Спадкового реєстру у день вчинення відповідної нотаріальної дії. Внесення відомостей до Спадкового реєстру не залежить від волі спадкодавця, а є технічною дією, від якої не залежить зміст заповіту і дата та час його посвідчення. На підставі чого Верховний Суд дійшов висновку, що позов ОСОБА_1 не містить доводів щодо волевиявлення заповідача ОСОБА_4 на момент складання і посвідчення заповіту не було вільним і не відповідає його волі, що в силу частини другої статті 1257 ЦК України виключає задоволення позовних вимог ОСОБА_1 [2]. Тому внесення відомостей про складення заповіту до Спадкового реєстру та серйозне захворювання не є підставою для визнання заповіту недійсним.

Як уже зазначалося, ч. 1 ст. 1257 ЦКУ визначається нікчемність заповіту. Найпоширеніші випадки визнання заповіту нікчемним у судовій практиці: не посвідчений нотаріусом або іншою уповноваженою особою; посвідчений не уповноваженою на це особою; посвідчений з порушенням встановленого законом порядку. До прикладу щодо порядку посвідчення заповіту слід віднести постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду №692/1164/18. Позивач ОСОБА_1 просила визнати заповіт не дійсним на підставі недотримання вимог щодо форми заповіту та порядку засвідчення, зокрема, заповіт не містить дати і місця народження заповідача, у ньому не зазначена повна

назва посадової особи, яка засвідчила заповіт, не вказано, що ця особа є уповноваженою у посвідченні заповітів, заповідачу роз'яснені не ті статті ЦКУ. Заповіт був посвідчений секретарем сільської ради. Також не зазначено, чи прочитано заповіт в голос і чи відповідає він волевиявленню заповідача, оскільки заповіт написаний не власноручно, а за допомогою загальноприйнятих технічних засобів. Верховний Суд пояснив, що наявність формальних помилок при складанні заповіту не свідчить про нікчемність заповіту та не спростовує презумпцію правомірності правочину, якщо заповідач не був визнаний судом недієздатним чи обмежено дієздатним, мав право на складання заповіту, заповіт відповідав волі заповідача, власноруч підписаний заповідачем, має письмову форму, посвідчений та зареєстрований у встановленому законом порядку. Також було зазначено, що ст. 1257 ЦКУ передбачений вичерпний перелік підстав для визнання заповіту недійсним [3]. На підставі наведеної справи, варто зауважити, що порядок прийняття спадщини за заповітом регулюється не лише ЦКУ, а й іншими законодавчими актами, наведемо деякі з них: Закон України «Про нотаріат», наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України», наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування» тощо.

У своїй науковій роботі І. О. Дзера слушно відзначила, що при визначенні підстав нікчемності правочину необхідно враховувати усі умови щодо складання та посвідчення заповітів, встановлені окремими нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність нотаріусів та інших посадових та службових осіб, наділених ЦКУ правом на посвідчення заповітів. Однак при цьому не слід зводити незначні порушення окремих з вимог або допущені такими особами помилки до беззаперечної констатації нікчемності посвідчених такими особами порушень [4, с. 168].

З усього вищенаведеного можна зробити висновок, що важливо враховувати всі аспекти при складанні та посвідченні заповітів, а також уважно аналізувати обставини кожного конкретного випадку при вирішенні спорів про їхню дійсність.

Література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 27.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Постанова Верховного Суду від 25 січня 2023 р., судова справа № 754/3162/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108654337>
3. Постанова Верховного Суду від 24 березня 2021 р., судова справа № 692/1164/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95848781>

4. Дзера І. О. Теоретичні та практичні проблеми визнання недійсним заповіту як способу захисту спадкових прав. *Вісник Національної академії правових наук України*. Харків : Право, 2022. – Т. 29, № 2. С. 157-177

Тетяна Нагибайло,

студентка 4 курсу Інституту права
Львівського державного університету внутрішніх справ

Окремі аспекти дослідження електронних доказів в господарському процесі*

Судова реформа, яка спрямована на покращення судової системи України, зумовила прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України (далі-ГПК України), Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII [1]. Одним із нововведень, стало внесення в процесуальні кодекси України норм, що містять положення щодо доказів у господарському, цивільному та адміністративному процесах, а також на підставі цього, було запроваджено новий вид доказу - електронний доказ.

Серед науковців існують різні правові позиції, щодо природи електронних доказів. Хтось відносить такий вид доказів до речових або письмових, а хтось стверджує, що електронні докази слід віднести до самостійної групи доказів. Погоджуємося з такою думкою, оскільки вважаємо, що через свою специфічну форму отримання і закріплення, доречно виділити електронні докази, як самостійний засіб доказування. Водночас, як стверджує український правник Луспеник Д. Д., електронні докази, як самотутня та специфічна юридична конструкція вимагають особливої уваги до нюансів їх правового режиму. Процедури подання електронних доказів потребують подальшого законодавчого доопрацювання, аби не ускладнити їх реальне використання на практиці та щоб не призвести до порушення принципів правової визначеності [2, с.16].

Законодавець в статті 96 Господарського процесуального кодексу України (далі - ГПК України) закріплює поняття та форми подання електронного доказу [3]. А відтак, проаналізувавши, постанову Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 29.01.2021 р. у справі №922/51/20 Верховний Суд вказав, що подання електронного доказу в паперовій копії саме по собі не робить такий доказ недопустимим. Суд може не взяти до уваги копію (паперову копію) електронного доказу. Аналогічний висновок зроблений у постанові від 23.09.2021 р. у справі №910/17662/19 [4]; [5].

---

* Наукова керівниця – Любомира Мелех

Згідно ч. 2 ст. 97 ГПК України, за клопотанням особи, яка надала суду оригінал електронного доказу на матеріальному носії, суд повертає такий матеріальний носій, на якому міститься оригінал доказу, цій особі після дослідження вказаного електронного доказу, якщо це можливо без шкоди для розгляду справи, або після набрання чинності судовим рішенням, а в матеріалах справи залишається засвідчена суддею копія електронного доказу або витяг з нього [3].

З урахуванням вищезазначеного, залишається невизначеним питання, що саме слід вважати оригіналом електронного доказу та електронною копією цього електронного доказу. Як наслідок, виникають труднощі у наданні оцінки судом таких доказів та їх допустимості. Частково можна вирішити таку проблему за допомогою огляду електронних доказів за їх місцезнаходженням у разі неможливості їх пред'явлення.

Однак, для детального розуміння вищезазначених понять, було здійснено аналіз судової практики. А відтак, під оригіналом електронного доказу можна розуміти - первинну інформацію в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, та яка є основою для відтворення і копіювання (рішення Одеського апеляційного господарського суду від 25.05.2018 р. у справі №916/2916/17; рішення Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 06.02.2018 р. у справі №904/8346/17; рішення Господарського суду м. Києва від 21.03.2018 р. у справі №910/22797/17). З аналізу вищезазначеного положення, можемо визначити, що електронною копією (електронного доказу) є точне відтворення в електронній (цифровій) формі інформації, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи [6];[7];[8].

Варто врахувати й те, що важливим є дотримання принципу недискримінації при дослідженні електронних доказів, який означає, що суди не повинні відмовляти в прийнятті електронних доказів і не повинні заперечувати їх юридичну силу лише тому, що вони зібрані та / або подані в електронній формі. Суди не повинні заперечувати юридичну силу електронних доказів лише через відсутність вдосконаленого, кваліфікованого або подібного захищеного електронного підпису. Сторонам має бути дозволено подавати електронні докази в оригінальному електронному форматі без необхідності надання роздруківок (Постанова КГС ВС від 03.08.2022 у справі № 910/5408/21) [9].

У зв'язку з проведеним аналізом, необхідно зазначити, що закріплення на національному рівні нового засобу доказування - електронних доказів покликане сприяти ефективному та своєчасному здійсненню господарського судочинства. Такий вид доказів є важливим елементом у судовій практиці, оскільки вони забезпечують швидкий доступ до важливої інформації, зберігають її цілісність та достовірність. В умовах сьогодення, коли спостерігається стрімкий науково-технічний прогрес, розвиток різноманітних

інформаційних технологій та джерел інформації, такий підхід є цілком закономірним. Закріплення електронних доказів, як самостійного засобу доказування є доцільним та прогресивним кроком у напрямку модернізації судочинства.

Література

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>
2. Лупеник Д.Д. Новелізація цивільного процесу. *Судово-юридична газета*. 2018 р.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
4. Постанова КГС ВС від 29.01.2021 р. у справі № 922/51/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94517830>
5. Постанова КГС ВС від 23.09.2021 р. у справі № №910/17662/19 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99818578>
6. Постанова Одеського апеляційного господарського суду від 25. 05. 2018 р. у справі № №916/2916/17 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74221083>
7. Постанова Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 06.02.2018 р. у справі №904/8346/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72091879>
8. Рішення Господарського суду м. Києва від 21.03.2018 р. у справі №910/22797/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73001963>
9. Постанова КГС ВС від 03.08.2022 р. у справі № 910/5408/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106078971>

Дарія Сівченко,

студентка 4 курсу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Проблематика застосування медіації при вирішенні земельних спорів*

Відповідно до статті 14 Конституції України [2], земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Вище наведена норма Основного Закону трансформує земельні спори в унікальне явище з точки зору юридичного захисту - земля як специфічний

---

* наукова керівниця – доцентка кафедри земельного та аграрного права Світлана Марченко

об'єкт правового регулювання потребує особливого підходу щодо розгляду та вирішення спору між сторонами. Згідно із статистикою Верховного Суду, у 2023 році було зафіксовано надходження більше 12 тисяч позовних заяв до судів 1 інстанції у категорії «справи у спорах, що виникли із земельних правовідносин» [5]. Таким чином простежується наступні потреби в еволюції розгляду земельних спорів: швидке врегулювання; врахування позицій сторін; пріоритет екологічної безпеки населення; співвідношення публічного і приватного інтересів. Так на юридичному горизонті з'явилась медіація, правові засади якої закріпилися в однойменному Законі України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року (далі – Закон №1875-IX) [3].

Цим Законом №1875-IX [3] було покладено початок розвитку альтернативних способів вирішення конфліктів і разом із тим - внесено зміни до Земельного кодексу України. Зміни передбачали доповнення кодексу статтею 158-1 [4], яка мала б остаточно врегулювати питання застосування інструменту альтернативного вирішення спорів як медіація в контексті земельних спорів.

Проблематика застосування медіації в рамках земельних спорах часто поставала на порядку денному юридичної науки неодноразово. Так, її досліджували Бусуйок Д.В., Федчишин Д.В. та Настіна О.І. Наприклад, Федчишин Дмитро Володимирович ще у 2018 році звернув увагу на особливості застосування медіації як способу захисту прав на землю в контексті зарубіжного досвіду. Вивчаючи позиції колег, науковець підкреслив, що земельне законодавство України дає можливість застосування медіації як альтернативного способу подолання конфліктів, враховуючи комплексний характер земельних правовідносин [1, с. 211-218]. Враховуючи факт того, що більшість праць стосовно інтегрування медіації в земельні правовідносини були написані до набрання чинності Закону, наразі існує гостра потреба комплексного дослідження чинного правового регулювання в контексті земельних спорів та критичний аналіз тих не розв'язаних питань, які можуть ставати на заваді або унеможливлювати застосування медіації.

Передусім, проаналізуємо профільне законодавство у сфері медіації. Законодавець у статті 1 Закону №1875-IX [3] наводить дефініцію «медіація», якою є позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів.

Характеристиками особливостями медіації, як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору) є: добровільність, тобто самостійне бажання сторін, і наявність переговорів, тобто взаємний обмін позиціями, пропозиціями та зауваженнями. Стаття 8 Закону №1875-IX [3] вказує, що медіація проводиться на засадах рівності сторін, а стаття 9 [3] цитованого Закону вказує - що сторони медіації разом із органами державної влади та

органами місцевого самоврядування та іншими установами мають право встановлювати додаткові вимоги до медіаторів.

Закон не встановлює чітких вимог щодо професійної підготовки потенційних медіаторів, закріплюючи обов'язок лише щодо курсів базової підготовки.

Звернемося до Земельного кодексу України. Вище згадана стаття 158-1 [4] також не містить конкретики щодо процедури медіації. Законодавець обмежився припискою про форму договору про проведення медіації, обов'язок суду та органів місцевого самоврядування сприяти позасудовому вирішенню спору та попередженням про право на звернення до цих органів у випадку невиконання рішення за підсумками медіації.

З одного боку, законодавець таким підходом мав би полегшити вирішення спорів у позасудовий спосіб, адже дерегуляція або мінімальне формальне оформлення у більшості випадків дійсно допомагають учасникам правовідносин легше врегулювати конфлікт. Проте з іншого боку, слід згадати положення Конституції України, що земля є основним національним багатством і для України [2], як для аграрної держави, відіграє вирішальну роль, тому і законодавство у цьому секторі повинно відповідати реаліям країни.

У зв'язку з цим розглянемо наступні фактори, які не дають можливість медіації бути широко заготованою.

Перш за все, відсутність специфічних вимог до професійної вимоги медіатора. Вище було зацентровано увагу на закріпленому обов'язку щодо професійних курсів медіатора, проте ані Земельний кодекс України у статті 158-1 [4], ані будь-який інший законодавчий акт не містять умов щодо профільної освіти. Так, Закон про медіацію дозволяє проявити «свободу вибору» - самостійно висунути вимоги щодо освіти чи підготовки медіатора, проте слід завжди пам'ятати про специфіку земельних спорів як про категорію комплексних питань з багатьох галузей: від юридичних до геодезичних.

Тому відповідна підготовка та наявність вищої/післядипломної освіти мала б бути закріплена в джерелах земельного права України.

По-друге, земельним законодавством не введено критерію «медіабельності» - ознак, за якими спір можна було визнати як такий, що підпадає під застосування альтернативних шляхів вирішення. Звичайно, конфлікт щодо сервітуту права проходу та проїзду на велосипеді логічніше б було вирішити шляхом переговорів, проте не всі спори видаються «простими», особливо коли вони можуть стосуватися питань екологічної безпеки та благополуччя населення. Так, Земельний кодекс України мав би містити спеціальну норму, яка б регулювала питання віднесення спорів до категорії «можуть вирішуватися шляхом медіації». Такий крок зумовив би 2 речі: 1) сторони економлять час і зусилля, вирішуючи, яким чином шукати

рівновагу у спорі; 2) суди і органи місцевого самоврядування зменшать навантаження внаслідок зміни співвідношення «швидких» справ та матимуть змогу зосередитися на неоднозначних на юридично невизначених спорах.

По-третє, визначення суб'єктного складу. Законом про медіацію у статті 1 встановлено, що сторонами медіаційного процесу можуть бути фізичні, юридичні особи або групи осіб. У той час вище згадана стаття 9 [3] закріплює потенційну можливість участі органів публічної влади. На жаль, законодавець не приділив увагу ймовірній ролі органів місцевого самоврядування та державних органів і не включив їх у перелік, створивши таким чином питання щодо форми залучення таких суб'єктів у процес.

З попереднього пункту випливає ще один не менш важливий момент - яким чином визначити відповідальну особу органу державної влади чи місцевого самоврядування, яка б мала повноваження представляти інтереси держави в медіаційних спорах. Навряд було б доречним створення окремої посади, проте факт залишається фактом - в структурі органу мав би бути працівник, який міг представити позицію держави з найвигідніших сторін.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що медіація в земельних спорах має місце бути, адже такий спосіб вирішення конфліктів пришвидшує пошук консенсусу та не є настільки енергозатратним як судовий чи адміністративний розгляд. Проте національне земельне законодавство потребує доопрацювання, оскільки колізії та неточності унеможливають або в разі зменшують шанс на адекватне застосування такого інституту, через що медіація повільно популяризується серед учасників земельних спорів.

Література

1. Федчишин Д. Медіація як альтернативний спосіб захисту прав на землю. *Публічне право*. - 2018. - № 3. - С. 211-218.
2. Конституція України в редакції від 01.01.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.05.2024).
3. Закон України "Про медіацію" від 16.11.2021 в редакції від 16.11.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-IX#Text> (дата звернення: 05.05.2024)
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001 в редакції від 26.01.2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 05.05.2024).
5. Судова статистика. Річна звітність за 2023 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2023 (дата звернення: 05.05.2024).

Олена Чистякова,
студентка 2 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

До питання правового регулювання праці домашніх працівників*

25 квітня 2024 року Україна зробила значний крок у напрямку захисту прав працівників, ухваливши Закон "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання праці домашніх працівників" (законопроект № 5695). Цей закон відповідає за урегулювання трудових відносин між домашніми працівниками та їх роботодавцями, а також надання їм додаткових гарантій та прав.

Домашніми працівниками визнаються особи, які в рамках трудового договору (контракту) виконують роботу по домашньому господарству з догляду за дітьми, хворими, людьми похилого віку, а також іншу роботу, пов'язану з обслуговуванням домашнього господарства. До цієї категорії не входять люди, які виконують домашню роботу нерегулярно і не більше 40 годин на місяць.

Закон чітко визначає істотні умови трудового договору з домашнім працівником, які мають бути включені до його тексту. Це, зокрема, розмір заробітної плати, тривалість робочого часу, спосіб роботи, час відпочинку та інші умови.

Домашні працівники мають право на соціальні гарантії, такі як оплачувана щорічна відпустка, оплачувана лікарняна, допомога по тимчасовій непрацездатності та допомога по догляду за дитиною.

Закон забороняє дискримінацію домашніх працівників за будь-якою ознакою, включаючи расу, колір шкіри, стать, релігію, політичні переконання, національне походження, фінансовий стан, місце проживання, мову, вік та інвалідність.

Контроль за дотриманням законодавства щодо праці домашніх робітників здійснює Державна служба України з питань праці [2].

Прийняття нового закону є важливим кроком на шляху захисту прав домашніх працівників в Україні. Цей закон дозволяє їм працювати в умовах, що відповідають міжнародним стандартам, і отримувати справедливий винагороду за свою працю.

Закон «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють працю домашніх робітників» є важливим кроком вперед, але ще є питання, які потребують вирішення в майбутньому. Ось кілька напрямків, за якими може розвиватися правове регулювання праці домашніх працівників:

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені В.З.Янчука Тамара Новак

Електронний облік: необхідно створити електронну систему обліку домашніх працівників та їхніх трудових договорів. Це забезпечує більшу прозорість на місці та полегшує контроль за дотриманням прав працівників.

Підвищення обізнаності: слід проводити інформаційні кампанії для підвищення рівня знань як самих домашніх працівників, так і роботодавців про їхні законні права та обов'язки.

Захист прав трудящих-мігрантів: захист прав домашніх робітників-мігрантів потребує особливої уваги. Вони можуть вимагати додаткових правових гарантій і захисту від експлуатації.

Спрощення процедури оформлення трудових відносин: розробити прості та зрозумілі процедури оформлення трудових договорів з домашніми працівниками. Це може бути вигідно як самим працівникам, так і роботодавцям.

Залучення профспілок: Залучення профспілок до захисту прав домашніх працівників може стати дієвим механізмом контролю за дотриманням законодавства та підтримки працівників, коли їх права порушуються.

Успішне вирішення цих питань дозволить створити більш справедливі та безпечні умови праці домашніх робітників в Україні [1].

Можна було б уточнити законодавство щодо порядку сплати податків та соціальних внесків за працю домашніх робітників. Це дозволить забезпечити фінансування соціального захисту цієї категорії працівників та збільшити надходження до державного бюджету.

Варто розглянути застосування стандартів мінімальної заробітної плати до оплати праці домашніх робітників. Це означає, що вони отримують відповідну винагороду за свою роботу.

Держава могла б заохочувати розвиток програм освіти та професійної підготовки домашніх робітників. Це підвищує їхню кваліфікацію та конкурентоспроможність на ринку праці.

Цифрові технології можуть покращити умови праці домашніх робітників. Наприклад, можна розробити мобільні додатки для пошуку роботи, електронних трудових договорів або спілкування з роботодавцями [5].

Важливою є співпраця України з міжнародними організаціями щодо захисту прав домашніх працівників. Це дасть змогу обмінюватися досвідом та переймати кращі практики інших країн [3].

Проведення регулярних досліджень ринку праці домашніх працівників допоможе державі краще зрозуміти потреби цієї категорії працівників та розробити дієві заходи щодо їх захисту.

Нормування праці домашніх робітників – питання складне та багатогранне. Розвиток законодавства в цьому напрямку потребує

постійного моніторингу ситуації, врахування потреб усіх зацікавлених сторін та впровадження ефективних механізмів захисту прав працівників [4].

Отже, вагомим кроком на шляху захисту прав цієї категорії працівників стало прийняття Закону «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють працю домашніх працівників». Закон встановлює чіткі правила та гарантії, які покращують умови праці домашніх працівників і сприяють більш справедливим трудовим відносинам.

Однак процес регулювання ще не завершений. Є низка питань, які потребують подальшої законодавчої розробки та практичної реалізації. Розвиток електронного обліку, підвищення обізнаності та залучення профспілок є важливими кроками для забезпечення ефективного застосування нового закону.

Крім того, слід звернути увагу на оподаткування, встановлення стандартів мінімальної заробітної плати, освіти та професійну підготовку домашніх робітників. Використання цифрових технологій та співпраця з міжнародними організаціями також може позитивно вплинути на розвиток сфери праці домашніх працівників.

Регламентация праці домашніх робітників потребує постійного розвитку та вдосконалення. Успішне вирішення цих проблем дасть змогу створити в Україні цивілізований ринок праці, де будуть належним чином захищені права та інтереси домашніх працівників.

Література

1. Державна служба з питань праці України: веб сайт. URL: <https://dsp.gov.ua/>
2. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання праці домашніх працівників" від 25 квітн. 2024 р. № 5695.
3. Міжнародна організація праці: веб сайт. URL: <https://www.ilo.org/>
4. Міжнародна конфедерація профспілок: веб сайт. URL: <https://www.ituc-csi.org/>
5. Федерація роботодавців України: веб сайт. URL: <https://fru.ua/ua/>

Особливості оплати праці в період воєнного стану*

Заробітна плата є надважливим елементом трудових відносин між працівником та роботодавцем, тож будь-які її зміни потребують особливої уваги. Законодавчо оплата праці регулюється Кодексом законів про працю України, Законом України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР, а тепер і новим Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-ІХ, який має тимчасову дію та втратить чинність після припинення або скасування воєнного стану [7].

Згідно статті 10 цього закону:

1. Заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором.

2. Роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати.

3. Роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати.

4. У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойові дії, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства [6].

Також, вимоги ст. 115 КЗпП та ст. 24 Закону «Про оплату праці» щодо строків виплати зарплати не зупинено на період дії воєнного стану. Тому роботодавці мають дотримуватися у воєнний стан таких же строків виплати заробітної плати як і у мирний час [2].

Роботодавці можуть стикатися з ситуаціями, коли неможливо нарахувати та виплачувати заробітну плату. У таких випадках роботодавець повинен повідомити працівника та вказати причину затримки виплати заробітної оплати. Крім того, працівники, які залишили зону бойових дій, але мають можливість виконувати свої трудові обов'язки дистанційно на них у повній мірі поширюється законодавство про працю. Виконання дистанційної роботи не тягне за собою будь – яких обмежень обсягу трудових прав працівників. При дистанційній роботі за працівником зберігається посада та заробітна плата. Якщо роботодавець не може виплачувати заробітну плату,

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені В.З.Янчука Тамара Новак

у зв'язку з зупиненням основної діяльності підприємства, виплата заробітної плати може бути призупинена до відновлення діяльності підприємства [5].

Працівникам установ, закладів та організацій, що фінансуються з державного бюджету, які безпосередньо виконують обов'язки та завдання, виплачується щомісячна надбавка за роботу з особливими умовами праці за фактично відпрацьований час. На територіях можливих бойових дій, включених до переліку територій, на яких ведуться бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, для яких не визначена дата припинення можливості бойових дій, у граничному розмірі 50 відсотків посадового окладу. На територіях активних бойових дій, включених до переліку територій, для яких не визначена дата завершення бойових дій, у граничному розмірі 100 відсотків посадового окладу [1].

Найскладнішими є питання по тих працівниках, які, через воєнні дії, позбавлені можливості працювати без альтернативної зайнятості. До цієї категорії працівників можна віднести тих хто:

- 1) перебувають за кордоном, і невідомо працевлаштовані вони чи ні;
- 2) перебувають за кордоном і відомо, що вони непрацевлаштовані, але не можуть працювати у віддаленому доступі;
- 3) перебувають в Україні, але їх робота не може виконуватися дистанційно (підприємство чи його структурні підрозділи не можуть функціонувати).

Насамперед варто відзначити, що відсутність таких працівників, не може бути кваліфікована як прогул без поважної причини. Якщо з працівником відсутній зв'язок, роботодавцю пропонується до з'ясування причин його відсутності та отримання від нього письмових пояснень, обліковувати його, як працівника, відсутнього з нез'ясованих або з інших причин. Для працівників, які не можуть працювати у віддаленому режимі доцільно запропонувати оплачувані відпустки (щорічні, соціальні), а також відпустки без збереження заробітної плати, що надаються в обов'язковому порядку та відпустки без збереження заробітної плати без обмеження строку, встановленого частиною першою статті 26 Закону України «Про відпустки». Звичайно, відпустка без збереження заробітної плати не може бути «примусовою», а повинна надаватися за проханням працівника. Законом № 2136-IX працівникам надано можливість звільнення за власною ініціативою у строк, зазначений у його заяві (крім випадків примусового залучення до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, залучення до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури) [4, с. 5].

Якщо суб'єкт господарювання не може здійснювати свою діяльність, то ним може бути оголошено простій; застосовано порядок призупинення дії трудового договору.

Статтею 34 КЗпП визначено, що простій – це зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідвратною силою або іншими обставинами.

Статтею 113 КЗпП передбачено два варіанти оплати простою:

- час простою не з вини працівника, в т. ч. на період оголошення карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України, оплачується з розрахунку не нижче від двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу);

- за час простою, коли виникла виробнича ситуація, небезпечна для життя чи здоров'я працівника або для людей, які його оточують, і навколишнього природного середовища не з його вини, за ним зберігається середній заробіток [2].

Таким чином, навіть в складних умовах воєнного стану роботодавці мають діяти за загальним правилом, а саме виплачувати заробітну плату працівникам регулярно в робочі дні у строки, встановлені колективним договором або нормативним актом роботодавця, погодженим з виборним органом первинної профспілкової організації чи іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом (а в разі відсутності таких органів – представниками, обраними і уповноваженими трудовим колективом), але не рідше двох разів на місяць через проміжок часу, що не перевищує шістнадцяти календарних днів, та не пізніше семи днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата. Рішення роботодавця щодо звільнення працівника, відтермінування виплат чи введення простою мають бути зваженими та обов'язково підкріплені поважними причинами, зокрема пов'язаними й з бойовими діями.

Література

1. Деякі питання оплати праці працівників підприємств, установ, закладів та організацій під час воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2023 р. № 928. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-2023-п#Text> (дата звернення: 20.04.2024).

2. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 20.04.2024).

3. Музиченко А. Заробітна плата: строки та порядок виплати в період воєнного стану. *Трудові ініціативи*. URL: <https://trudovi.org.ua/analytics/zarobitna-plata-stroky-ta-poriadok-vyplaty-v-period-voiennoho-stanu/> (дата звернення: 21.04.2024).

4. Подолячук О. А. Оплата праці та розрахунки з працівниками в умовах воєнного стану: трудові відносини та обліковий аспект. *Ефективна*

економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/83.pdf (дата звернення: 21.04.2024).

5. Основні аспекти оплати праці під час воєнного стану. *Південне міжрегіональне управління Державної служби з питань праці*. 2023. URL: <https://pd.dsp.gov.ua/news/osnovni-aspekty-oplaty-pratsi-pid-chas-voiennoho-stanu/> (дата звернення: 21.04.2024).

6. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 20.04.2024).

7. Юф «Правовий Альянс». Все про оплату праці під час війни: рекомендації роботодавцям. Liga zakon. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210454_vse-pro-oplatu-prats-pd-chas-vyni-rekomendats-robotodavtsyam (дата звернення: 21.04.2024).

Марія Шаповаленко,

студентка 2 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Етапи встановлення патронату над дієздатною фізичною особою*

Асистентська система також поширена в цивільному праві інших країн. Особливо добре вона працює в Німеччині (§ 1899 Німецького цивільного кодексу), Франції (§ 477 Французького цивільного кодексу) та Нідерландах (§ 383 (3) і 437 (3) Цивільного кодексу Нідерландів) [1, с. 115].

Існують також деякі відмінності в процедурах відбору та призначення помічників. Так, стаття 78 Цивільного кодексу України передбачає, що на прохання особи, яка потребує допомоги, ім'я помічника реєструється органами опіки та піклування і підтверджується відповідними документами. У нашій країні вибір помічника є прерогативою особи, яка потребує допомоги [2, с. 37], а тому вона є учасником договірних правовідносин, який може самостійно обирати помічника, оплачувати його послуги, визначати обсяг його компетенції та відкликати помічника у будь-який час [3, с. 45]. Зокрема, ч. 6 ст. 78 ЦК України передбачає, що особа, яка потребує помічника, може відкликати його в будь-який час, і в цьому випадку логічно, що повноваження помічника припиняються.

Аналіз положень чинного Цивільного кодексу України дозволяє дійти висновку, що оскільки саме особа, яка потребує допомоги, обирає помічника, оплачує його послуги та визначає обсяг повноважень помічника,

---

* Наукова керівниця – доцентка кафедри цивільного та господарського права Інна Горіславська

то лише вона може керувати діяльністю помічника, в тому числі відкликати його в будь-який час [3, с. 45].

По-перше, з її змісту випливає, що така реєстрація має здійснюватися на прохання особи, яка потребує допомоги. Стаття 78 Цивільного кодексу України не містить жодної згадки про згоду особи, яка надає допомогу. Оскільки правовідносини між особою, яка надає допомогу, та особою, яка потребує допомоги, виникають на підставі взаємної домовленості, логічно припустити, що згода на взяття на облік особи, яка надає допомогу, має бути взаємною. Залучення органу державної влади до надання допомоги є важливою обставиною і тому має бути обумовлено сторонами до підписання договору. Тому, реєстрація помічників повинна відбуватися або на підставі спільної заяви особи, яка потребує допомоги, та її помічника, або лише на підставі заяви особи, яка надає письмову згоду на реєстрацію помічника [4, с. 69].

По-друге, привертає увагу те, що реєструються лише імена помічників. На нашу думку, слід реєструвати не лише ім'я, прізвище та посаду помічника, а й обсяг його повноважень. Для цього до органів опіки та піклування необхідно надати копію договору про надання допомоги дієздатним особам, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права або самостійно виконувати свої обов'язки. Це пов'язано з тим, що основною метою реєстрації отримувача допомоги є не лише видача посвідчення отримувачу допомоги, але й захист отримувача допомоги від зловживань та шахрайства шляхом надання можливості державним органам здійснювати контроль за поведінкою отримувача допомоги. Щоб контролювати, відповідальні органи повинні знати, що саме вони повинні контролювати. Іншими словами, органи опіки та піклування повинні знати, що саме входить до їхніх завдань, щоб перевіряти, чи належним чином помічники виконують свої обов'язки. Детальні процедури проведення такої реєстрації та ведення реєстру помічників повинні бути викладені в Законі про опіку та піклування [5, с. 109].

У нашій країні, як уже зазначалося вище, стаття 78 Цивільного кодексу України не дає відповіді на питання про можливий контроль з боку органів опіки та піклування за наданням допомоги помічником дієздатній фізичній особі. Органи опіки та піклування лише реєструють ім'я цієї особи, тобто лише доводять і підтверджують вже встановлені відносини. Як підтверджує частина 6 статті 78 Цивільного кодексу України, органи опіки та піклування не можуть перешкоджати помічнику у виконанні його обов'язків. Тому можливість здійснення органами опіки та піклування наглядової функції по відношенню до помічників не видається доцільною. Однак на прохання особи, яка потребує допомоги, орган опіки та піклування може виконувати такі функції [6, с. 29].

Таким чином, відносини з приводу діяльності допоміжних організацій, які наразі є проявом унікальної правової конструкції, часто розглядаються як різновид соціальної роботи. Це суперечить цивільно-правовій природі благодійних організацій та негативно впливає на ступінь деталізації регулювання всіх аспектів відносин між благодійними організаціями та дієздатними фізичними особами, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої цивільні права та виконувати свої цивільні обов'язки. Неможливість повною мірою реалізувати потенціал допоміжної організації як суб'єкта надання допомоги дієздатним фізичним особам, що стримується суперечливим характером нормативно-правової бази, яка регулює ці відносини, зумовлює необхідність подальших науково-теоретичних досліджень у цьому напрямі. Для того, щоб правова взаємодія між дієздатними особами та їхніми помічниками була здатна ефективно вирішувати поставлені суспільством і державою завдання, необхідний міцний фундамент, який забезпечить оптимальну реалізацію всього потенціалу таких правовідносин, закріпленого в законах, підзаконних нормативно-правових актах та домовленостях сторін. Необхідно створити нормативно-правові та регуляторні механізми.

Література

1. Макаренко О. В. Сторони у договорі про надання допомоги дієздатній фізичній особі (ст. 78 ЦК України). *Судова апеляція*. 2015. № 3 (40). С. 113–120.
2. Юнін О. С. Правовий статус помічника дієздатної фізичної особи за Цивільним кодексом України. *Теоретичні та практичні проблеми застосування норм цивільного, трудового та господарського права в сучасних умовах*. Зб. мат. Всеукр. наук-практ. конф. 2019. С. 36–37.
3. Юнін О. С. Надання допомоги дієздатній фізичній особі помічником за Цивільним кодексом України. *Південноукраїнський правничий часопис: Проблеми цивільного та господарського права*. 2017. № 2. С. 43–45.
4. Логвінова М. В. Вимоги до осіб, які можуть бути патронатними вихователями: питання до законодавчого підходу. *Університетські наукові записки*. 2016. № 58. С. 69-78.
5. Романюк У. В. Правова природа та зміст договору про патронат. *Університетські наукові записки*. 2018. № 2 (66). С. 95-110.
6. Кіріяк О. В. Договір про надання допомоги дієздатній фізичній особі. *Університетські наукові записки*. 2020. Том 19. № 5 (77). С. 22-30.

НАПРЯМ 4

Міжнародно-правовий

Ольга Захарченко,

студентка 1 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Порушення прав людини, вчинених російською федерацією на тимчасово окупованих територіях України*

Тема порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях України, вчинених Російською Федерацією, залишається дуже актуальною навіть у 2024 році. Ситуація на сході та півдні України, зокрема в окупованих територіях Луганської області та Криму, частково непідконтрольних областей таких як Запорізька, Херсонська та Харківська продовжує спричиняти серйозні занепокоєння на міжнародному рівні.

Низка проблем, пов'язаних із порушенням прав людини, на цих територіях залишається нагальною: систематичне порушення прав на свободу слова та думки, використання політичних репресій, неправомірне утримання політв'язнів, факти тортур та жорстокого поводження, обмеження прав корінних національних меншин, а також переслідування журналістів, правозахисників та активістів громадських організацій.

Проблему прав людини і її права на життя вивчали українські та зарубіжні фахівці у різних галузях права. Такі вітчизняні вчені, як К.О. Гориславський, С.Д. Порошук, О.В. Онуфрієнко, П.М. Рабінович, Т.О. Свіда, М.М. Страхов, С.В. Шевчук присвятили свої наукові праці дослідженню окремих аспектів цього права.

Щоденно країна-агресор забирає життя цивільного населення, тим самим порушуючи одну з найважливіших статей Європейської конвенції з прав людини. Кожен день збільшуються списки тих осіб, в кого забрали найважливіше – право на життя.

Стан захисту права на життя в умовах війни потребує невідкладного удосконалення. Інтернаціональні та національні судові рішення з цього питання не завжди приводять до вирішення проблеми через можливість використання їх як інструментів тиску на уряди. Прийняття Загального коментаря №36 до ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права було важливим кроком, проте багато питань залишаються відкритими.

Стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод чітко забороняє умисне позбавлення життя, за винятком випадків смертного вироку суду та обмеженого переліку винятків, які включають захист від

---

* Науковий керівник – завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Віктор Ладиченко

насильства, законний арешт або запобігання втечі, і придушення заворушення або повстання. Подальше вдосконалення механізмів захисту права на життя вимагає як матеріальних, так і процесуальних заходів, включаючи ефективне розслідування всіх заяв про порушення цього права.

“Право на життя в умовах війни майже беззахисне” [1].

Проблема порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях України залишається актуальною і може мати серйозні наслідки для місцевого населення та соціально-політичної ситуації в регіоні. Зокрема, за інформацією від мера Мелітополя Івана Федорова, російські військові продовжують здійснювати викрадення та катування мешканців окупованих територій Запорізької області для примусу та їх співпраці з окупантами. За останній час, понад 700 жителів Мелітопольщини стали жертвами викрадень, а окупанти не враховують ні віку, ні статі, ні професії потерпілих. Такі дії російських військових свідчать про серйозні порушення прав людини на окупованих територіях та потребують уваги міжнародної спільноти.

Воєнні дії у Бучі та інших зонах конфлікту, куди дійшла Російська Федерація, призвели до серйозних порушень прав людини та свобод. Російські військові здійснювали різноманітні злочини, зокрема, затримували та ув'язнювали мирних жителів, позбавляючи їх основних речей для виживання та піддавали катуванням і вбивствам. Окрім цього, вони також обшуковували та розграбовували майно мирних мешканців, а найбільш жахливим було сексуальне насильство, яке зазнавали жінки, дівчата та навіть діти.

Офіс генерального прокурора розпочав розслідування 274 кримінальних проваджень за фактами сексуального насильства під час війни. Це свідчить про те, що постраждалі все більше наважуються говорити про свої трагічні долі, а також надають допомогу іншим у подібних ситуаціях. Їхні вчинки свідчать про велику відвагу та силу духу, яка допомагає їм подолати травми та боротися за справедливість. [2]

За даними ЮНІСЕФ, війна перервала освіту для понад 5 млн маленьких українців, а близько 1,5 млн дітей нині відчують наслідки війни. За офіційними даними від початку повномасштабної війни в Україні загинуло 546 дітей і 1322 – поранені, 2039 дитини вважаються зниклими, 26410 – знайдені, 19546 – депортовані або примусово переміщені, 388 – повернені, 15 – постраждали від сексуального насильства. Точну кількість постраждалих дітей встановити неможливо через активні бойові дії та тимчасову окупацію частини території України. Інформація: 24 лютого 2022 - 6 травня 2024 [3].

Однією з основних мет правової держави, яку будує Україна, є захист прав і свобод людини. Серед цих прав і свобод важливе місце посідає суб'єктивне право на недоторканність особи, яке є основою нормальної

життєдіяльності людини. Владний механізм повинен гарантувати захист права особи на недоторканність.

Фундаментальним обов'язком держави є гарантування захисту прав людини і громадянина. У разі їх порушень, держава повинна гарантувати їх надійний правовий захист та відновлення. Однак, в умовах ведення війни та неможливості контролювати тимчасово окуповані території, держава не може забезпечити реалізацію відповідних норм Конституції України, що свідчить про порушення Російською Федерацією комплексу основоположних міжнародних нормативно-правових актів, а також обов'язків, що держава-окупант повинна виконувати згідно міжнародного гуманітарного права [4].

У порушенні прав людини, вчинених Російською Федерацією на тимчасово окупованих територіях України, стверджується не лише безпосередня загроза життю, а й систематичне порушення основних прав і свобод, таких як свобода слова, свобода вираження думки, право на справедливий суд, та інших. Це викликає серйозні занепокоєння щодо ситуації з правами людини в регіоні та потребує негайної реакції міжнародної спільноти. Підвищення обізнаності про порушення прав людини є першочерговим завданням. Гуманітарні місії повинні мати доступ до цих територій для надання допомоги населенню.

Звернення до урядів країн світу з закликом вжити заходів для зупинення російської агресії є важливим кроком. Підтримка України у її боротьбі за свободу і незалежність є моральною та політичною необхідністю.

Які засоби тиску та механізми можуть бути ефективними у забезпеченні дотримання прав людини в цій складній ситуації, якщо країна-агресор ігнорує всі прохання, попередження та санкції?

Література

1. Бунчук О. Право на життя в умовах війни. URL: <https://law.chnu.edu.ua/pravo-na-zhyttia-v-umovakh-viiny/>

2. Інтернет-видання Радіо Свобода URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-izum-masovi-okhovannia/32036654.html>

3. Портал «Діти війни». URL: <https://childrenofwar.gov.ua/> (дата звернення: 6.05.2024).

4. Права людини на тимчасово окупованих територіях: основні проблеми забезпечення URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conferenceproceeding/article/view/5245/5281>

Іван Грищенко,
студент 1 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Спілкування з виборцями як форма передвиборної агітації*

Дослідження форм та методів передвиборної агітації є надзвичайно актуальним завданням, особливо в контексті сучасних українських реалій. Зростання ролі прямої комунікації між політиками та виборцями, втрата довіри до традиційних методів агітації та пошук нових, більш емоційно впливових способів досягнення електорату роблять вивчення спілкування з виборцями як форми передвиборчої агітації вкрай необхідним.

Метою роботи є аналіз ефективності такої форми передвиборчої агітації як безпосереднє спілкування політиків(або їх представників) із виборцями.

Безпосереднє спілкування з виборцями було першою формою передвиборної агітації, поява якої була пов'язана з передвиборною кампанією у Римській республіці часів V–I століть до н. е., що проходила у строго встановлений строк – з моменту офіційної реєстрації кандидата до дня голосування. Одним із небагатьох дозволених способів її проведення та найбільш популярним серед кандидатів був так званий «обхід» виборців. Кандидати прямували до найбільш людних місць – площ та ринків, де зустрічалися з виборцями, спілкувалися з ними та смиренно прохали підтримки [2. С.117].

У вітчизняному виборчому законодавстві вперше загальний перелік форм передвиборної агітації був закріплений у Законі України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 р[1]. Цей перелік починається з такої форми передвиборної агітації, як проведення зборів громадян, інших зустрічей із виборцями. Друге місце займає проведення мітингів, зустрічей, походів та демонстрацій; третє – проведення публічних дебатів, дискусій, «круглих столів», прес-конференцій стосовно положень передвиборних програм та політичної діяльності партій (блоків) – суб'єктів виборчого процесу чи кандидатів у депутати. З наведеного переліку можна зробити висновок, що зустрічі з виборцями як загальне поняття включають збори громадян, які, у свою чергу, відокремлюються від таких форм, як мітинги, походи та демонстрації. Публічні дебати, дискусії, «круглі столи», прес-конференції під час агітаційного періоду також виокремлені в самостійну групу форм передвиборної агітації.

У новій редакції Закону про місцеві вибори серед переліку форм проведення передвиборної агітації першою групою значиться проведення

---

* Науковий керівник – завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Віктор Ладиченко

зборів, зустрічей із виборцями, мітингів, демонстрацій, процесій, публічних дебатів, дискусій та інших масових заходів, що свідчить про розуміння їх законодавцем як однопорядкових, які охоплюються спільним поняттям «масові заходи».

На нашу думку, така форма, як зустрічі з виборцями, має бути відокремлена від інших форм передвиборної агітації цієї групи. При цьому критерієм розмежування зазначених форм має виступати ознака безпосереднього спілкування кандидата або кандидатів із виборцями, наявність зворотного зв'язку з ними та місце проведення. Адже, на відміну від зустрічей із виборцями, мітинги, походи, демонстрації, пікети, процесії тощо, зазвичай проводяться на вільному повітрі, кандидати, якщо і беруть у них участь, спілкуються частіше в односторонньому порядку. Таку думку поділяють і деякі вчені, зазначаючи в цьому контексті, що під свободою зборів прийнято розуміти необмежену можливість громадян збиратися у закритих приміщеннях, доступ до яких може бути обмежено організаторами зборів. Натомість свобода маніфестацій (вуличних пікетів і т. ін.) означає, як правило, свободу проведення будь-яких зборів просто неба. Відмінність зустрічей із виборцями з іншими формами масових заходів простежується і в законодавстві зарубіжних країн. Зокрема, під час останніх виборів Президента у Республіці Казахстан, зустрічі з виборцями, які проходили поза приміщеннями, підпадали під дію Закону «Про порядок організації і проведення мирних зборів, мітингів, маршів, пікетів і демонстрацій у Республіці Казахстан», а тому кандидати та їх довірені особи зобов'язані були отримувати відповідний дозвіл на їх проведення у місцевих виконавчих органах. Така позиція, коли зустрічі з виборцями (у приміщеннях) регулюються лише виборчим законодавством, а інші масові заходи підлягають додатковій регламентації спеціальним законодавчим актом про масові заходи, на нашу думку, є доцільною.

Зустрічі з виборцями широко застосовуються в демократично розвинених зарубіжних країнах. За багато десятиліть проведення виборів там склалася стійка норма: кандидати проводять п'ять-вісім зустрічей з виборцями щодня протягом всієї виборчої кампанії.

Загально визнаним є той факт, що основоположником масових виборчих кампаній виступають США. Досліджуючи практику спілкування кандидатів на пост Президента США з виборцями, можна сказати, що окремі елементи технологій передвиборної агітації почали поширюватися і в Україні. Так, поступового поширення набули політичні поїздки країною, які дозволяють вирішити одразу кілька завдань стосовно зв'язків із громадськістю: 1) безпосередньо поспілкуватися з виборцями; 2) отримати сприятливе висвітлення в місцевій пресі; 3) потрапити і в ефір новин провідних телемереж, уникаючи при цьому гострих питань репортерів.

У період виборчого процесу 2002 р. у Німеччині правляча партія (СДПН), за повідомленням її прес-секретаря Моніки Фур, поєднувала послання до виборців через ЗМІ з безпосереднім спілкуванням. Соціал-демократи почали проводити так звані «форуми громадян», на які приходили 200–400 людей поспілкуватися з міністрами правлячого кабінету. За один місяць відбулося 120 таких форумів. Подібні зустрічі практикували й інші партії, фокусуючи увагу на проблемних для себе групах чи виборцях, які не визначилися. Особливий акцент робився на молодь.

Отже, на нашу думку безпосереднє спілкування з кандидатами на виборні посади матиме надзвичайно впливовий ефект. Адже під час безпосереднього спілкування виборець може задати питання щодо передвиборної програми кандидатів, отримати відповідь щодо їх думки з нагальних питань розвитку країни, оцінити ділові та особисті якості. Саме методом безпосереднього спілкування виборців із кандидатами на політичні посади, на нашу думку, можна підвищити рівень освідомлення громадянами значимості особистого голосу. Ми вважаємо, що самоосвідомлення виборцями своєї значимості, значимості свого голосу у політичному житті країни, сприятиме вирішенню поширеної у наш час проблеми низької зацікавленості громадян у виборчих процесах.

Література

1. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 р. Url: <http://consultant.parus.ua/?doc=024QXAF46F> ;
2. Шеверева В. Є. Проблеми правового регулювання передвиборної агітації в Україні. Url: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/AVTOREF_2017/Shevereva_dus_2011.pdf ;
3. Виборчий кодекс України (розділ 8). Url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Світлана Оверко,

студентка 2 курсу факультету громадського розвитку та здоров'я Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького

Реалізація гарантій захисту прав людини*

Важливим засобом реалізації та захисту прав та свобод людини є гарантії. Вони є системою норм, принципів та вимог, які забезпечують процес дотримання прав та законних інтересів людини. Призначенням гарантій є забезпечення найсприятливіших умов для реалізації конституційно закріпленого статусу людини. Таким чином, гарантії є

---

* Науковий керівник – доцент Богдан Мелех

засобом, що забезпечує перехід від передбачених конституцією можливостей до реальної дійсності. Гарантії реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина - це умови та засоби, принципи та норми, які забезпечують здійснення, охорону і захист зазначених прав, є порукою виконання державою та іншими суб'єктами правовідносин тих обов'язків, які покладаються на них, з метою реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина. Ефективність гарантій залежить від рівня розвитку загальноправових принципів, стану економіки, рівня розвитку демократичних інститутів, наявності системи досконалих законів у державі, ефективності механізмів реалізації законів, ступеня правової свідомості і правової культури населення, узгодженості інтересів населення та суспільства в цілому і наявності високоефективного органу конституційного контролю [4].

Конституція України встановлює загальні принципи нормативно-правових гарантій. Зокрема, ст. 57 Основного Закону визначає, що закони та інші нормативно-правові акти, які визначають права громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом. В іншому випадку, такі нормативно-правові акти є нечинними. Конституція України була прийнята для забезпечення прав і свобод людини. Держава повинна визнавати людину найвищою соціальною цінністю, установлювати, легітимувати, охороняти її права і свободи, забезпечувати їх фактичне здійснення. Це підкреслює важливість захисту прав та гідності кожної особи, а також розвиток гуманітарних ідей, що спрямовані на підтримку індивідуальних свобод і відповідальності. Такий підхід сприяє створенню справедливого та гуманного суспільства. В Україні діє система гарантій захисту прав і свобод, яка містить необмежене коло засобів захисту прав і свобод людини і громадянина з боку держави та інституцій громадянського суспільства. Основний Закон передбачає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і напрями діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність [1].

Конституція України закріпила якісно нову систему прав і свобод людини і громадянина, в яку включено відповідні положення міжнародно-правових актів, що безпосередньо стосуються прав і свобод громадянина та містять відповідні зобов'язання держав-учасниць щодо визнання, легалізації, гарантування реалізації, а також охорони і захисту таких прав і свобод з боку держави та її інституцій. Після використання всіх національних засобів правового захисту, кожен має право звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних установ, органів, організацій, членом або учасником яких є Україна. Міжнародно-правові гарантії встановлені в чинних міжнародних договорах, обов'язкових для України.

Можливість використовувати порядок захисту своїх прав і свобод, який певний час застосовується у країнах-членах Ради Європи, з'явилась у

громадян України після вступу України до Ради Європи і прийняття Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини». Рішення Європейського суду мають не тільки індивідуальне значення для особи, яка звернулася до нього, а й у певному сенсі унікальне значення: вони є орієнтиром для національних судів, у тому числі для Конституційного Суду України, вони надають можливість більш глибоко і правильно зрозуміти обсяг і зміст гарантованих Європейською конвенцією з прав людини, іншими міжнародними актами, а також Конституцією України прав і свобод людини і громадянина, а отже, більш ефективно захищати їх. Європейський суд з прав людини розглядає справи, пов'язані з порушенням конвенційних прав, і виносить рішення, яке зобов'язує державу відшкодувати шкоду постраждалому чи внести зміни у чинне законодавство [2].

Верховна Рада України, як вищий законодавчий орган держави, здійснює захист прав і свобод людини і громадянина через законотворчу діяльність та організацію соціальних парламентських слухань, де обговорюють перспективні плани законодавчої діяльності з профільних проблем, здійснення контрольних функцій за діяльністю правоохоронних органів і місцевих державних адміністрацій у сфері прав людини [3].

Деякі з проблем захисту прав в Україні включають недостатню ефективність судової системи, високий рівень корупції та обмежену доступність правової допомоги для всіх громадян. Також існує виклик у забезпеченні реальної недоторканності прав людини та ефективного реагування на порушення. Уряд та громадські організації продовжують працювати над удосконаленням системи для забезпечення більшого захисту прав громадян. Рекомендації щодо покращення цієї системи включають: зміцнення незалежності та неупередженості судової системи, забезпечення верховенства права та боротьба з корупцією, розширення доступу до правової допомоги для всіх громадян, удосконалення законодавства у сфері прав людини, підвищення рівня обізнаності громадян про свої права та свободи, а також залучення громадянського суспільства до процесу захисту прав людини. Реалізація цих рекомендацій дозволить Україні створити більш справедливе та правове суспільство, де кожен буде мати можливість повноцінно користуватися своїми правами та свободами. Реальний захист прав людини належить до найгостріших проблем української дійсності. Він є найважливішим завданням не тільки функціонування, а й існування української державності. Хоча були зроблені певні кроки для поліпшення судової системи та боротьби з корупцією, існують виклики, такі як повільність судових процесів та недостатній доступ до справедливого суду для усіх верств населення. Та держава продовжує працювати над забезпеченням більш ефективного захисту прав людини і громадянина, застосовуючи певні механізми.

Слід зауважити, що за роки незалежності в нашій державі утворено досить задовільну законодавчу базу з прав людини і громадянина. У цих прав є чіткі конституційні гарантії, а також було прийнято низку нормативних актів, які безпосередньо стосуються цієї сфери. Важливо також зазначити, що Україна є членом Ради Європи та ратифікувала Європейську конвенцію з прав людини. Це означає, що українські громадяни мають право звертатися до Європейського суду з прав людини, якщо їхні права були порушені на національному рівні.

В цілому, система гарантій захисту прав людини в Україні знаходиться на стадії розвитку. Існує багато проблем, які потребують вирішення, але також існує багато можливостей для покращення. Завдяки спільним зусиллям уряду, громадянського суспільства та міжнародних організацій Україна може стати країною, де права людини дійсно поважаються та захищаються.

Література

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950.
3. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Реалізація і захист прав людини в Україні. URL: http://lubotin.kharkov.ua/polesnaya_info/pravova-osvita-nasellenya/6635-realzacya-zahist-prav-lyudini-v-ukrayin.html

Ольга Павлів,

студентка 1 курсу, Інститут права Львівський державний університет внутрішніх справ

Проблеми молоді під час вторгнення рф до України*

Сьогоднішня війна стала критичною точкою об'єднання українців довкола спільних цінностей. Ми спільно обирали проєвропейський рух розвитку і відмовилися від будь-яких зв'язків із росією. Хоча саме ці питання надзвичайно довго були ключовими темами для суперечок і роздробленості серед українців.

Життя під час війни - це одне з найважчих випробувань для будь-якої людини, особливо для молоді, які тільки починають свою сепарацію від батьків та починають навчатись жити самостійно. Вочевидь, що молоде покоління українців прагне до миру, спокою, стабільності та життя, де відсутні будь-які конфлікти, де можна будувати своє майбутнє і бути в

---

* Наукова керівниця – доцентка Любомира Мелех

безпеці за нього. Основні цінності минулих поколінь почали різко та без рамок змінюватись, тому більшість прагнуть до вищої освіти, саморозвитку, успішної кар'єри і бути корисним своїй державі.

Серед ключових проблем залишалися ті, що напряду залежать від війни:

- власна безпека та безпека своїх близьких. Молоде покоління у стані війни готове зробити все, щоб бути у безпеці самим і тим більше, щоб у безпеці була їх сім'я, тому велика кількість молодих захисників та захисниць на фронті полягають задля безпеки нашої України;

- проблеми з працевлаштуванням. Зважаючи на кількість зруйнованих інфраструктур та поселень, кількість робочих місць примусово повинна була скоротитись у великих масштабах;

- зебрацтво. Оскільки економіка є нестабільною у період війни та присутні проблеми із роботою, молодь, яка не мала жодної фінансової подушки, вступає у скрутні часи;

- фінансовий стан. Великі кошти з бюджету витрачаються на захист нашої країни, допомогу постраждалим та біженцям, тому держава має обмежені можливості для стовідсоткового функціонування;

- особисті стосунки. Розвиваються проблеми на рівні психіки: депресія та неконтрольована агресія як до себе, так і до оточуючих, тому бувають ситуації, що молодь конфліктує зі своєю другою половинкою, друзями, батьками і родичами, а це деколи призводить до летальних випадків;

- здоров'я. Війна поширюється на всю територію України, тому хімікати в повітрі, воді, їжі; бактерії та інфекції від трупів, тварин, комах; небезпечні речовини в ґрунті, рослинах, дощах (хімічних) створюють хороші умови для розвитку антисанітарії, що в результаті погіршує здоров'я;

- втрата домівки. Загарбницькі збройні дії окупантів заподіяли великої шкоди цивільному населенню, зруйнуванню їх будинків, квартир та території, через це багато людей різної вікової категорії залишилися на вулиці без базових побутових потреб;

- проблеми з освітою. Знищення культурних, освітніх, молодіжних центрів, ставить у глухий кут розвиток дітей та підлітків;

- постійний стрес та переживання за своє майбутнє та за оточуючих.

Проаналізувавши ключові проблеми, спостерігається прямий зв'язок між кожним негативним фактором. Отже, вони всі є взаємозв'язані. Наведемо приклад:

Проблема освіти має надзвичайно негативні наслідки для сучасної молоді, адже учні та студенти, які отримують неякісні знання, є обмежені в кар'єрному розвитку. Внаслідок чого зростає велика кількість некваліфікованих працівників та збільшується рівень кримінальності молодого покоління. Основні чинники низький рівень фінансування; мала кількість вчителів і викладачів, застарілі методи навчання та не постійна

доступність до сучасних технологій. Вирішення освітньої проблеми - збільшення фінансування, забезпечення освіти для всіх суспільних верств населення, заміна старого обладнання на актуальніше, збільшення кількості практичних завдань та стажувань, ввести в норму проведення уроків чи пар на свіжому повітрі.

Основні висновки. На основі усіх проаналізованих даних можна зробити висновок, що сучасна молодь є рушієм змін на краще. Адже саме молодь вирішила змінити соціальні цінності, саме молодь, студентство та сміливі жінки і чоловіки, найвідданіше готові полягти за свою країну, за її майбутнє, не маючи жодного воєнного досвіду. У час війни, ми готові зробити все, що залежить від нас, щоб захистити кожного. Психічний та фізичний стан теперішнього покоління є надзвичайно витривалим і сильним.

Тож, можу впевнитись у тому, що теперішня молодь, незважаючи на соціальні проблеми чи війну, змінить світ на краще.

Література

1. Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Самодопомога при стресі. URL: https://www.oblises.ck.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3440:tekhniky-samodopomohy-pry-stresi-rekomendatsii-vooz&catid=41:2013-05-13-02-14-47&Itemid=57
2. Клуб Добродіїв. Опитування на тему «чого прагне молодь?». URL: <https://life.pravda.com.ua/projects/pidlitky-i-viyna/2023/04/14/253784/>
3. Visit Ukraine. Зміни української молоді в час війни. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1861/kak-izmenilas-ukrainskaya-molodez-vo-vremya-voiny-i-k-cemu-stremyatsya-podrostki>

Анна Юхимович,

студентка 1 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Захист прав людини під час збройних конфліктів *

Наукові дослідження на тему " захист прав людини під час збройних конфліктів" на сьогодні залишається актуальною темою, оскільки зараз це є поширене питання для більшості країн світу. Збройні конфлікти, на жаль, все ще являються суворою реальністю сучасного світу, жорстоко порушуючи права та свободи людей. Відомий зарубіжний науковець Дж.Кеннан аналізував причини збройних конфліктів. Перш за все "захист прав людини" – проблема, що ніколи не втратить своєї актуальності, оскільки

---

* Науковий керівник – завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Віктор Ладиченко

безпосередньо стосується людського буття, самого його існування, здійснення, реалізації [1,14].

Метою роботи є з'ясування методів захисту прав людини під час збройних конфліктів.

Права людини під час збройних конфліктів захищаються такими документами, як Женевська конвенція 1949 року та Додаткові протоколи до них 1977 року, Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція про захист прав і основоположних свобод 1950, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 та інші.

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ) містить низку положень, які гарантують певні права людини під час збройних конфліктів.

Наприклад: «Стаття 2. Право на життя.

1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

- а) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;
- б) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;
- с) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання [4].

Це зазначена лише одна стаття, яка зазвичай порушується під час збройних конфліктів, але їх є набагато більше такі, як: стаття 6(право на справедливий суд), стаття 14 (заборона дискримінації) та інші

Міжнародне право прав людини (далі МППЛ) встановлює перелік права та обов'язки, які знаходяться під міжнародним захистом, то являє собою міжнародно-правові механізми реалізації, захисту основоположних прав та свободи індивіда, які визнані міжнародним співтовариством. Хоча міжнародне гуманітарне право і МППЛ мають різні цілі розвивались по-різному, вони мають однакову мету захистити і зберегти життя, добробут і гідність кожного індивіда [3,233].

12 серпня 1949 року в Женеві були прийняті наступні документи:

- Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у регулярних арміях (Конвенція I);
- Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, що постраждали в корабельних аваріях, зі складу збройних сил на морі (Конвенція II);

- Конвенція про поводження з військово-полоненими (Конвенція III);
- Конвенція про захист цивільного населення під час війни (Конвенція

IV)

Як слушно зазначає Д. Казначеев, основна мета чотирьох Женевських конвенцій полягала в тому, щоб встановити гуманітарні правила, яких слід дотримуватися в міжнародному збройному конфлікті. У Конвенції про захист цивільного населення під час війни перелічено дії, від яких сторони повинні утримуватися за будь-яких обставин. Сюди входять дії, які визнані такими, що порушують основні права людини, забороняється насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, заподіяння каліцтва, жорстоке поводження й тортури; захоплення заручників; наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження; а також недотримання багатьох прав на належну процедуру. Конвенція рішуче забороняє використання живого щита. Вона також передбачає, що цивільні особи не можуть бути примушені працювати на державу-окупанта, якщо не дотримано певних суворих умов

На думку М. Гнатовського цивільне населення потребує захисту міжнародного гуманітарного права у двох аспектах: 1) під час активної фази збройного конфлікту – від того, щоб стати об'єктом збройного нападу та наслідків застосування сили проти військових об'єктів і комбатантів противника; 2) коли вони потрапляють під владу супротивника (зокрема, коли опиняються на території супротивної держави). У першому випадку мова йде про застосування зазначених нижче принципів розрізнення та пропорційності.[2,с101-103]

Отже, захист прав людини під час збройних конфліктів – це складне та багатогранне питання. Немає простого рішення, яке б гарантувало, що всі права людини будуть завжди захищені. Однак міжнародне право та інші механізми можуть допомогти захистити життя, добробут і гідність людей, які постраждали від збройних конфліктів.

Важливо пам'ятати, що кожна людина має право на життя, свободу та особисту безпеку, а також на інші фундаментальні права. Ці права не можуть бути скасовані навіть під час збройних конфліктів.

Література

1. Братасюк М.Г. Філософія прав людини з позиції сучасного правового мислення . *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. № 1 (19).
2. Громовенко К.В. Особливості захисту прав людини в умовах збройних конфліктів *Правові новели* № 17/22. С.101-103.
3. Габрелян Г. В. Взаємодія міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права в питанні забезпечення права на здоров'я під час збройних конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 232-237

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004) (дата звернення 05.07.2024)

Анастасія Шуляка,

аспірантка 2 року навчання Державного податкового університету

Принципи розшуку та арешту доходів, одержаних злочинним шляхом за міжнародно-правовими стандартами

Загальні засади розшуку та арешту доходів, що були отриманні протиправним шляхом почали закріплюватися у міжнародних документах ще з 80-х років. Так, із прийняттям Конвенції ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин» [1] було закріплено не тільки завдання що спрямовуються на боротьбу з незаконним обігом наркотичних речовин, і зокрема вказувалось, що цей документ приймається із наступних причин:

1) існує визнаний зв'язок між незаконною торгівлею та іншими пов'язаними формами організованої злочинності, які підривають законну економіку та створюють загрозу національній стабільності, безпеці та суверенітету;

2) незаконна торгівля є міжнародною злочинною діяльністю і що її припинення вимагає термінових і першочергових дій;

3) незаконна торгівля забезпечує значні прибутки та фінансові ресурси, які дозволяють транснаціональним злочинним організаціям проникати, руйнувати та підривати державні установи, законну комерційну та фінансову діяльність і всі рівні суспільства. Міжнародне співтовариство визнає, що це механізм спрямований на позбавлення торговців людьми доходів від їх злочинної діяльності та усунення їх основної мотивації для цього.

У подальшому, для поліпшення механізмів виявлення доходів отриманих злочинним шляхом не лише в результатів незаконного обігу наркотиків, Рада Європи прийняла Конвенцію про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом [2]. Даний документ мав наступні цілі: подальше зміцнення солідарності між державами-членами та реалізація спільної кримінальної політики для захисту суспільства, боротьби з серйозними злочинами, які є зростаючою міжнародною проблемою, та побудови життєздатної системи міжнародного співробітництва.

Даною Конвенцією закріплюються основні питання співробітництва правоохоронних органів у сфері конфіскації засобів і доходів одержаних злочинним шляхом. Так, у ст.7 закріплюється «сторони у якнайширший можливий спосіб співпрацюють між собою з метою розслідування і судового

розгляду справ, що стосуються конфіскації засобів і доходів. Кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення її спроможності задовольняти, за умов, передбачених цієї статтею, прохання: а) стосовно конфіскації конкретних предметів власності, що являють собою доходи або засоби, а також стосовно конфіскації доходів у вигляді вимоги сплати грошової суми, еквівалентної вартості доходів; б) стосовно допомоги у проведенні слідства та прелімінарних заходів з метою використання будь-якої форми конфіскації, зазначеної в підпункті а) вище» [2].

Ми можемо побачити, що дана норма не закріплює конкретних та чітко визначених принципів співробітництва, а тільки окреслює його напрямки. В свою чергу, здійснивши аналіз повного тексту Конвенції, ми змогли виокремити конкретні принципи цього співробітництва.

Так, першим принципом ми виділяємо конфіденційність. Його суть полягає в тому, що запитуюча держава-учасниця не розкриває факти та зміст запиту запитуючій державі-учасниці, однак, за винятком обсягу, необхідного для виконання запиту. Так, якщо запитувана Держава-учасниця не може гарантувати необхідну конфіденційність, запитуюча Держава-учасниця має бути негайно повідомлена про це. За умови, що це не суперечить основним принципам національного законодавства, запитуюча сторона приймає запит на допомогу, якщо розголошення не є необхідним для цілей розслідування або судового розгляду, зазначених у запиті. Також, сторони забезпечують конфіденційність всім наданим доказам та інформації.

Наступним принципом ми бачимо такий як «обмеження використання інформації». Зокрема, його суть зводиться до того, що запитувана держава-учасниця не повинна використовувати або передавати інформацію чи докази, отримані без попередньої згоди органів влади на виконання запиту.

Третім принципом можна назвати обов'язкове сприяння у виявленні та розшуку коштів, доходів та іншого майна, що підлягає конфіскації. Ця допомога включає надання та збереження доказів існування, місцезнаходження чи переміщення, характеру, правового статусу чи вартості вищезазначеного майна.

Ми вважаємо доцільним наголосити на принципі проактивного надання інформації без попереднього запиту, без шкоди для власних розслідувань або судових розглядів. Надання такої інформації може допомогти стороні, якій надається інформація, розпочати чи провести розслідування чи судові провадження, або може спонукати таку сторону подати запит.

Четвертий принцип передбачає застосування тимчасових заходів, таких як заморожування або конфіскація, щоб запобігти використанню, передачі або розпорядженню активами, які згодом можуть стати предметом

позову про конфіскацію або які можуть відповідати вимогам позову ваш обов'язок вжити заходів.

П'ятий принцип встановлює обов'язок дотримуватись вимог конфіскації. Так, держава-учасниця, яка отримує запит від іншої Держави-учасниці про конфіскацію коштів або доходів, що знаходяться на її території, повинна: (а) забезпечити виконання будь-якого рішення про конфіскацію, виданого судом запитуючої Держави-учасниці стосовно цих коштів або доходів; або (б) направити запит до компетентного органу для отримання наказу про конфіскацію та, у разі отримання, виконати таке рішення.

Шостий принцип – ефективність взаємодії, сутність якого розкривається в тому, що Центральні офіси країн підтримують прямий зв'язок один з одним. У надзвичайних випадках запит або повідомлення згідно з цією главою може бути направлено безпосередньо судовим органом, включаючи прокурора запитуючої сторони, до аналогічного органу запитуючої сторони. У таких випадках копія буде одночасно передана до центрального офісу запитуючої сторони через центральний офіс запитуючої сторони. Деякі запити або повідомлення, можуть надсилатися через Інтерпол. Запити або повідомлення які не передбачають примусових заходів, можуть бути передані компетентним органом запитуючої сторони безпосередньо до компетентного органу запитуючої сторони [4, с. 13].

Отже, як бачимо, на міжнародному рівні встановлені певні керівні засади співробітництва країн при здійсненні розслідування таких кримінальних правопорушень як легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом. Усі вони є зрозумілими та цілком обґрунтованими, і спрямовані на забезпечення перш за все безпеки країн та її громадян, у якій запитується інформація. В свою чергу, принципи розшуку та арешту доходів, одержаних злочинним шляхом за міжнародно – правовими стандартами потребують значного розширення в умовах сьогодення, з урахуванням розвитку новітніх технологій, необхідності посиленого захисту даних, тощо.

Література

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20.12.1988. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_096 (дата звернення: 03.05.2024).

2. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, Страсбург, 08.11.1990. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_029 (дата звернення: 03.05.2024).

3. Підрозділи фінансової розвідки: огляд. Міжнародний валютний фонд. Всесвітній банк. Вашингтон (округ Колумбія): Відділ з питань цілісності ринків, 2004. XI+161 с.

4. Халін О.В. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: монографія . Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 244 с